

АРТЫКУЛ ЗІНЫ ГІМПЕЛЕВІЧ

Мая Івонка

Мне здаецца, што нечаканыя сустрэчы не заўсёды бываюць выпадковымі. Адна з найбольш лёсавызначальных сустрэчаў адбылася на другі год пасля майго пераезду ў Канаду. Гэтая сустрэча – зь сям’ёй Сурвіллаў – была, без перабо-
льшвання, Боскім падарункам і ў вялікай ступені вызначыла напрамак майго далейшага жыцця...

8

РЭДАКЦЫЙНАЕ АПЫТАНЬНЕ

“На сход, на вялікі сход!”

“Якой аўдыторыі было адрасаванае абмеркаваньне тэмаў, узнятых на канфэрэнцыі? Калі тым, хто сабраўся на Сустрэчу, – дык гэтыя людзі і так збоўшага аднадумцы. Але, на жаль, для пераважнай большасці беларусаў (як на Радзіме, так і за мяжой) такія каштоўнасьці, як змаганьне за незалежнасьць, волю, за захаваньне нацыянальнай культуры, – пусты гук. Рэзальюцыя апошняй Сустрэчы, на мой погляд, мала чым адрозьнівалася ад рэзальюцый папярэдніх Сустрэчаў і таму нічога новага не прынесла.”

10

ПРОЗА КАСТУСЯ АКУЛЫ

Заўтра ёсьць учора

Вёска Марыі Каравай, што знаходзілася на ўскрайку вялізнага лесу, блізка да гасьцінца й чыгункі, аказалася асабліва прыступнай для абайх ваенных сілаў. Па начах сюды прыходзілі чырвоныя партызаны пускаць пад адхон цяжкія ці наладжваць на дарозе засады на нямецкія атрады, а ўдзень зьяўляліся нямецкія карнікі працэсваць лес і спяганяць помсту на кожным, хто падазраваўся ў дапамозе іхным праціўнікам. Жыхары апынуліся ў стальной пастцы. Кожны селянін жыў на пазычаны час.

14

Сьневыпуск | Anniversary Edition

БЕЛАРУСКАЕ СЛОВА

Газэта Згуртаваньня беларусаў Канады | Сьнежань 2008 №11 | Newspaper of the Belarusian Canadian Alliance | December 2008 Issue 11

“Не загінулі мы і ня згінем!..”

Марыя ГАНЬКО

Дакумэнты часоў тваёй маладосьці маюць асабліва прыцягальную сілу, бо яны ўзнаўляюць ня толькі значныя падзеі, зь якімі было звязанае жыццё, але і ўзгадваюць пра многіх з тых людзей, якія былі побач.

У гэтыя дні, калі мы адзначаем 60-годзьдзе з дня заснаваньня Згуртаваньня беларусаў Канады (ЗБК), я часьцей перабіраю дакумэнты нашай арганізацыі, а таксама і парафіі імя сьв. Кірылы Тураўскага БАПЦ, якая, хаця і ўзнікла пазьней, была ўсе наступныя гады непарыўна звязаная з ЗБК.

Нагадаю тыя падзеі, бо ідуць гады, многае сыціраецца з памяці нават тых, хто быў непасрэдным удзельнікам стварэньня ЗБК.

28 лістапада 1948 г. 19 асобаў на сходзе беларусаў у Таронце пастанавілі ўтварыць беларускую нацыянальную арганізацыю ў Канадзе. Была выбраная часовая Управа ЗБК у складзе: старшыня – Кастусь Акула, заступнік старшыні – Барыс Аранскі, сакратар – Міхась Пашкевіч, скарбнік дапамогі – Язэп Пітушка.

Была абраная таксама наглядная Рада, каб рэгуляваць размеркаваньне грашовай дапамогі. Рэч у тым, што ЗБК мелася дапамагаць беларускім студэнтам у Нямеччыне (ім дапамагалі яшчэ і ў 60-я гады, бо я памятаю, прыехаўшы ў Канаду ў 60-м годзе, як разглядаліся тыя заявы на Ўправе).

Ідэя стварыць беларускую нацыянальную арганізацыю ўскалыхнула патрыятычна настроеных беларусаў-эмігрантаў, асабліва моладзь. 28 траўня 1949 году адбыўся першы агульны сход беларусаў Канады. Пасля абвешчання арганізацыі на тым жа зьездзе адразу 35 асоб злажылі заявы ў ЗБК.

Першыя тры гады зьезды адбываліся кожны год. У 1950-м годзе старшынём ЗБК быў абраны Аляксей Грыцук, у 1951 – д-р Яўхім Скурат, у 1952 – Мікола Ганько.

ЗБК уключала ў сябе суполкі па ўсёй Канадзе. Прывяду наступныя лічбы: у Таронце было 79 сябраў ЗБК, у Лёндане – 17, у Манрэалі – 16, у Гамільтане – 13, у Ашаве – 11, у Садбуры – 8, у Атаве – 3, у Вініпэгу – 2.

Стандартныя на той час блянкі заявы, якую запаўняў кожны, хто ўступаў у ЗБК, цяпер сталі бяспэчнымі дакумэнтамі, бо захоўваюць дух любові да Беларусі і ідэалаў яе незалежнасьці, якія жывілі (Працяг на стар. 5)

Развагі пра два юбілеі

Калі юбілеі дзвюх гістарычных дзеяў супадаюць у часе, цяжка ўстрымацца, каб не пашукаць у зьбегу датаў нейкай сымбалічнай повязі. Аднак калі мы гаворым пра 90-я ўгодкі Беларускай Народнай Рэспублікі і 60-годзьдзе Згуртаваньня беларусаў Канады, сувязь паміж гэтымі падзеямі ня проста сымбалічная, а самая што ні ёсьць непасрэдная.

“У выпадку прыняцьця мяне ў сябры Згуртаваньня беларусаў у Канадзе забавязваюся ў сваёй працы імкнуцца да ажыццяўленьня ідэалу 25 Сакавіка (незалежнасьці Беларусі)”, – пісалі ў сваіх заявах заснавальнікі і першыя сябры ЗБК. Наваствораная арганізацыя не ўяўляла сваёй дзейнасьці ні ў якім іншым рэчышчы, апроч як працягваць справу, распачатую ў Менску 25 сакавіка 1918 году, – змагацца за незалежную Беларусь.

Ня будзе перабоўшваньнем зазначыць, што ня толькі ЗБК, але ці ня ўся беларуская іміграцыя вырасла з гэтаю датаю. Прынцыповасьць і непакіснасьць, зь якімі беларускія суполкі за мяжой адстойвалі ідэю незалежнасьці сваёй Бацькаўшчыны, дапамаглі ім стаць значнаю сілаю на культурным і палітычным небасхіле ў тых краінах, куды непрадказальны лёс закінуў нашых суайчыннікаў. Ці то камітэты самапомачы ў зруйнаванай Эўропе, ці то прагныя да навукі лювэнскія студэнты, ці то бадай уся беларуская пэрыёдыка ў вольным сьвеце – усім сьвяціў у дарозе наш Сакавік.

Спынюся, аднак, на тым, што для нас, маладзейшага пакаленьня эмігрантаў, значыць гэты дзень.

Там, на Бацькаўшчыне, у гады “фармаваньня новае гістарычнае супольнасьці – савецкага чалавека” большасьць з нас не магла дабіцца й малога каліўца схаванай ад нас гістарычнай праўды. Падчас панаваньня “самай аб’ектыўнай гістарычнай навукі ў сьвеце” ў падручнікі не магло трапіць аніводнага слова, аніводнага радка праўды пра Дзень Волі – 25 Сакавіка і пра мужных ды самаадданных людзей, што ўзьнялі сыяг незалежнае дзяржавы ў тыя векапомныя дні. Падзеі былі, але яны былі “ня нашымі”. І ўсё ж праўда прабілася! Канец 80-х прынёс гэтае сьвята звычайнаму беларусу, сярэднестатыстычнаму ядачу хлеба, які раптам адчуў гонар за тое, што ўжо шмат каму здавалася хіміраю, адгукнуўся, расправіў плечы ды годна

ўзьнёс галаву. Пасеенае ўзышло, хаця надзеі ўжо амаль не было.

Менавіта гэтае пасеенае і дало нам, сьвежым імігрантам, годнасьць і прывілей далучыцца да нашага, беларускага жыцця на чужыне. Нам, якіх і цяпер сёй-той зьняважліва заве “каў-

ную ідэю і да нашых канадзкіх калегаў – Беларусь мае быць незалежнай эўрапейскай дзяржавай! Гэта наканава на нашай гісторыі, культурнай традыцыі ды доўгімі гадамі барацьбы за незалежнасьць.

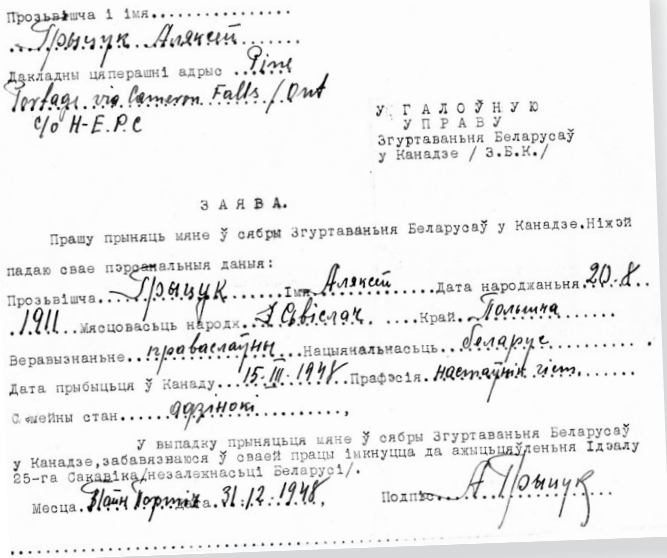
Вядома ж, хацелася б, каб нашае грамады тут большала. Не канечне кшталтам колькасьці актывістаў. Хацелася б, каб і царкоўныя службы бачылі болей парайфічна, і імпрэзы ў нашым грамадзка-рэлігійным цэнтры наведваліся часцей. Бо ж, згодна з статыстыкай канадзкага ўраду за апошнія дзесяцігодзьдзе, зь Беларусі сюды штогод прыежджаюць сотні нашых суайчыннікаў. Небагата, калі параўнаць зь іншымі краінамі. Але ня так ужо й мала, каб арганізавацца й загучаць яшчэ болей голасна.

Мушу, аднак, зазначыць, што сучасная беларуская эміграцыя ёсьць, на вялікі рахунак, люстэркам беларускага грамадства на Радзіме. Для большыні “велікі і могучы” ёсьць *lingua franca*, мовай штодзённага побыту. Часам напачатку людзі пачуваюцца няёмка, калі зьвяртаецца да іх па-беларуску. Для многіх, аднак, грамадзкае жыццё стала стымулам для вяртаньня да мовы і сваіх каранёў.

Беручы ўдзел у грамадзкіх імпрэзах, глядзячы на беларускія строі ды з захопленнем слухаючы песні ў выкананьні нашых самадзейных артыстаў, ці проста зайшоўшы ва ўвабраную бел-чырвона-белымі колерамі залю Беларускага грамадзка-рэлігійнага цэнтру, людзі патроху зьмяняюцца ў сьвядомасьці, прыгадваюць, хто яны й адкуль іхны род. І цяплее на душы, калі чуеш, як нашыя дзеці пляюць па-беларуску, чытаюць на роднай мове ды малююць бел-чырвона-белы сыяжок, каб пазначыць сваю радзіму на контурнай карце на ўроку географіі ў канадзкай школе.

Гэта таксама, думаецца, ёсьць доказам, што ідэалы 25 Сакавіка працяваюць натхняць людзей. І што Згуртаваньне беларусаў Канады, нягледзячы на паважны век, застаецца дзейнай арганізацыяй, якая па-ранейшаму дапамагае беларусам у Канадзе адчуваць сябе адной сям’ёй. Мы жывыя і будзем жыць! Як жыве і сама наша сьвятая Маці-Беларусь.

Зьмітры ЭЛЬЯШЭВІЧ,
Старшыня Згуртаваньня беларусаў Канады

Я к м ы а д с ь в я т к а в а л і

Калі мы разам
Магутным Зьвязам
Клёна Канады й Палескага Вяза –
Ніколі параз!
Заўжды Перамога!!
Дык будзьма ўсе разам –
І стане нас многа!
Жыве Беларусь
Пад Сонцам, пад Богам!!!

Нарэшце! Сёньня адзначаецца падзея, да якой мы рыхтаваліся на працягу апошніх некалькіх тыдняў. Сёньня нам споўнілася 60 год! "Нам" – гэта Згуртаваньню беларусаў Канады, найстарэйшай беларускай арганізацыі ў Паўночнай Амэрыцы. Сёньня своеасаблівая "справаздача" з даробку беларускай дыяспары ў Краіне Кляновага Ліста.

Нядзеля 30 лістапада. Дзясятая гадзіна раніцы. У Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай царкве сьв. Кірылы Тураўскага, што на Сэнт-Клярэнс авэню, пачынаецца нядзельная служба. Спакойны роўны голас Уладыкі Сьвятаслава. Малітва за Беларусь. Людзі прыбываюць і прыбываюць. Унутраны ўздых... і лёгкае хваляваньне: як усё пройдзе? Так хочацца, каб усё атрымалася як належыць, і нават лепей...

Картэж аўтамабіляў стартуе ад Беларускага грамадзка-рэлігійнага цэнтру ў кірунку Гарадзкой управы Таронта. Пагодны, зь лёгкім морозцам дзень. Праглядае сонейка. Усё гаворыць за тое, што раньня зіма гэтага году не перашкодзіць ні слатой, ні завірухай. Сёньня нельга – Сьвята ж!

Пляц Натан Філіпс. Два шматпавярховыя гмахі паўдугамі ахопліваюць цэнтральны будынак агромністага комплексу Гарадзкае ўправы (City Hall) трохмільённага Таронта – сталіцы правінцыі Антарыё і найбуйнейшага фінансавога цэнтру Канады.

Палова на дванаццатую. На ўваходзе ў будынак Гарадзкае ўправы за шклянёю сьцяною – Бел-Чырвона-Белы Сьцяг. Прасторная авальная заля. Высачэзная столь. Тыповы паўночнаамэрыканскі інтэр'ер. Звычайны канадзкі ахоўнік, які не зьвяртае на нас аніякае ўвагі. Але ж адчуваецца, што штосьці тут сёньня інакшае. І гэтая самая "інакшасьць" – беларускі гоман шматлікае людзкае грамады... Першая вільготнасьць у вачах...

Адміністрацыя Гарадзкае ўправы добра падрыхтавала месца, дзе мае адбыцца нашая ўрачыстасьць. Як потым заўважыў старшыня ЗБК, нават ялінка на ўваходзе была ўпрыгожана бел-чырвона-белымі стужкамі. Цікава, ці ведае той невядомы дэкаратар, як шмат значыць для Беларуса спалучэньне колераў у такой паслядоўнасьці – бел-чырвона-белы?

На даўжэзным авальным бальконе прымацаванае традыцыйнае канадзкае каляднае ўпрыгожваньне – зялёная ялінкавая гірлянда, аздобленая

чырвонымі бантамі. А яшчэ з таго ж самага балькону зьвісаюць па-над залей восем вялізных бел-чырвона-белых штандарэў. Убачыў такое хараство – сэрца засьпявала. Захацелася выгукнуць зараз, тут – "Жыве Беларусь! Жыве ў Таронце, у Канадзе, у Сьвеце! Жыве Беларусь на Бацькаўшчыне!" Браткі любя, як сёньня сьвяточна на нашым двары!

Аднойчы пры абмеркаваньні пляну падрыхтоўкі залі Беларускага грамадзкага цэнтру да 90-х угодкаў БНР давялося пачуць меркаваньне, што ня трэба ўжываць занадта многа нашых бел-чырвона-белых сьцягоў. Шаноўныя спадары, нацыянальных сьцягоў ніколі не бывае зашмат! Іх шматлікасьць ня можа рэзаць вочы. Гэта нонсэнс для нацыянальна сьведамага чалавека! Шкада, што сёньня сьцягоў восем, а ня шэсьць-дзесьці! І да гэтае пары шкадую, што на тыя ж самыя 90-я ўгодкі абвяшчэньня БНР на пляцы перад Гарадзкой управай Таронта не стаяла дзевяноста сьцяганосцаў зь бел-чырвона-белымі штандарамі, утвараючы сабой вялізную лічбу 90, якую можна было б убачыць з апошняга паверху Ўправы. А зазьняты з гэтае вышыні 60-секундны ролік мог стаць адным з хітоў сусьветных навінаў таго вялікага для ўсіх беларусаў дня...

Зьмястоўная і цікавая выстава беларускага друку ў Канадзе. Рарытэтныя нумары ўжо легендарных газэт "Беларускі Эмігрант" і "Зважай". На экспазыцыйных сталах – беларускія кнігі, што выходзілі з

таронтаўскага выдавецтва "Пагоня", вышываньня канадзкімі беларускамі ручнікі. А гэта што за антыкварыят? Дык то ж друкавальная машынка Кастуся Акулы! І здымак ягоны, прыладжаны на футарале. Кажуць, свой адзіны раман на ангельскай мове "Заўтра ёсьць учора", што карыстаўся ў Канадзе такой папулярнасьцю ў канцы 60-х, наш знакамiты пісьменьнік напісаў з дапамогай гэтай друкаркі ў Рывэрдэйл-парку за якіясь два месяцы. Так гэта ці не – сёньня мог бы пацьвердзіць адно сталы сьведка тае працы Сунь Ят-Сэн, што ўзвышаецца

It is with great pleasure that I extend my warmest greetings to everyone marking the 60th anniversary of the Belarusian Canadian Alliance.

Seeking to preserve their religious and cultural traditions, a group of Second World War veterans from Belarus formed the Belarusian Canadian Alliance. Since 1948, the Alliance has actively promoted and shared their heritage with communities across Canada. As you mark this milestone in the history of your organization, you may take great pride in your role in supporting newcomers to Canada, while also recognizing the contributions of Belarusian Canadians to the strength and vitality of our nation.

I would like to commend everyone associated with the Belarusian Canadian Alliance for your commitment to fostering cultural understanding and respect. I am certain that you will continue this valuable work for many years to come.

On behalf of the Government of Canada, I wish you every success as you go on to meet the challenges of the future.

The Rt. Hon. Stephen Harper, P.C., M.P.

OTTAWA
2008

непадалёк ад тае лаўкі, на якой звычайна працаваў Кастусь. Але не дачакацца адказу ад каменнага кітайскага рэвалюцыянера...

Неблагі фуршэт, зладжаны супольна Гарадзкой управай і нашымі цудоўнымі жанчынамі-беларускамі, паспрыяў стварэньню нязмушанай атмасфэры. Госьці скарыстоўваюць момант для размоваў, знаёмстваў, дзеляцца ўспамінамі. Настрой ува ўсіх відавочна прыўзняты.

А палове на першую старшыня ЗБК сп. Эльяшэвіч распачынае ўрачыстую

Выпрастаныя плечы людзей, ускінутыя галовы, прасьветленыя твары...

"Хай Воля вечна будзе з намі..."

Чуецца нечае "Жыве Беларусь!" "Жыве!" – магутна выбухае заля ў адказ.

Памятай ты, дзівак-пэсіміст. Ніколі! Разумееш? Ні-ко-лі ня спраўдзіцца сказанае аднойчы табою, што

"У заможнай Далечы

У духоўнай далечы

Душу Беларуса

Лёс пакалечыў..."

Кацярына Ёсавіч зачытвае віншавальны ліст ад прэм'ер-міністра Канады Стыўэна Харпэра. У ім адзначаецца, што з 1948 году ЗБК актыўна прапагандуе беларускую культурную спадчыну ў Канадзе. Нашая арганізацыя можа таксама ганарыцца сваёй роляю ў справе падтрымкі новых імігрантаў і ўдзелам беларускіх канадзкіцаў ува ўмацаваньні жыццяздольнасьці нашае нацыі.

Агучваецца віншаваньне ад Беларуска-Амэрыканскага задзіночання, падпісанае старшыняю Галоўнае ўправы сп. Вячкам Станкевічам. У ім распавядаецца, што БАЗА, якое паўстала годам пазьней за ЗБК, адразу навязала сувязь са Згуртаваньнем, і ўжо ў 1952 годзе ля Ніягарскага вадаспаду адбылася першая супольная сустрэча беларусаў Паўночнае Амэрыкі. ЗБК за свае 60 год існаваньня зрабіла шмат дзеля папулярызацыі беларускае культуры і ведаў пра Беларусь. З арганізацыі выйшлі двое старшыняў Рады БНР – дзейны Старшыня сп. Івонка Сурвілла і д-р Вінцэнт Жук-Грышкевіч.

У віншавальным лісьце ад Міжнароднага грамадзкага аб'яднаньня "Згуртаваньне беларусаў сьвету "Бацькаўшчына" адзначаецца, што Згуртаваньне беларусаў Канады ёсьць адной з найстарэйшых і самых паважаных арганізацыяў беларускага замежжа. Вядома, як цяжка даводзілася беларусам, што воляй лёсу апынуліся ў паваенныя гады ў замежжы, пачынаць нанова будаваць сваё жыццё, часам у далёкіх ад спрыяньня варунках. За 60-гадовы пэрыяд ЗБК зроблена вялі-

частку імпрэзы. На сцэну падываецца гурт "Яваровы людзі". "О, Канада! Наш дом і родная зямля..." — гучаць словы дзяржаўнага гімну Канады. 132 галасы з залі зьліваюцца з хорам у адзіны магутны сьпеў. Даніна краіне, якая прывітала і прытуліла нас, прыкладушы шмат намаганьняў, каб мы адчувалі сябе ў ёй утульна.

А сьледам за гімнам Канады пад высачэзнай стольлю ўжо лунае горды сьпеў-заклік, ад якога сэрца заходзіцца:

"Няхай жыве магутны, сьмелы

Наш Беларускі Вольны Дух..."

ю б і л е й з Б К

зарная праца па захаванні беларускасьці: гэта і стварэньне пры ўнівэрсытэце Таронта лектарату беларусазнаўства, заснаваньне касы самапомачы, царквы сьв. Кірылы Тураўскага, Беларускага грамадзка-рэлігійнага цэнтру ў Таронце, адкрыцьцё Беларускага інстытуту навукі і мастацтва ў Канадзе, заснаваньне аматарскага тэатру ў Таронце. І гэта толькі частка рознаплянавае дзейнасьці арганізацыі за гады існаваньня.

На трыбуне ізноў старшыня ЗБК сп. Зьмітры Эляшэвіч. Цікавы экскурс у мінулае арганізацыі. Ягоны даклад такі назоў і мае: "Старонкі нашае гісторыі ў Канадзе". З чаго ўсё пачыналася, як працягвалася і што мы маем сёньня. Адна-

часова на белым франтоне балькону, што ўдала выканаў ролю экрану, дэманстраваліся здымкі з жыцьця беларускае дыяспары ў Канадзе. Чорна-белыя – з ужо далёкага мінулага: 50-я, 60-я гады, маладосьць нашых сёньняшніх вэтэранаў. Каляровыя – з найноўшае гісторыі арганізацыі. Зьезды, адпачынак у "Слуцку", аграмадны, на ўсю вышыню двухпавярховага будынку беларускае сядзібы, бел-чырвона-белы сьцяг, вывешаны падчас сьвяткаваньня 90-х угодкаў абвешчэньня БНР.

Сп. Эляшэвіч запрашае на трыбуну ўрачыстага сходу Старшыню Рады Беларускае Народнае Рэспублікі сп. Івонку Сурвіллу.

Івонка Сурвілла нагадала прысутным пра Слуцкі збройны чын, 88-я ўгодкі якога ў гэтыя дні адзначаюцца беларусамі ўсяго сьвету. У той найскладанейшы час для нашае Бацькаўшчыны час случчакі, якія моцна любілі сваю зямлю, паўсталі, каб абараніць яе ад бальшавіцкае навалы. То была барацьба за аднаўленьне Беларускай Народнай Рэспублікі, незалежнасьць якой была абвешчана двума гадамі раней у Менску. Паўстанцы сьвядом разумеі, на што йдуць. На баявым сьцягу рукамі простых беларускіх сялян былі прыгожа вышытыя выява "Пагоні" і надпіс "Тым, што пайшлі паміраць, каб жыла Бацькаўшчына".

Сп. Эляшэвіч прапануе ўшанаваць памяць герояў-случчакі хвілінай маўчання.

Віншуючы прысутных ад імя Рады Беларускае Народнае Рэспублікі, сп. Сурвілла прыгадвае тых адданых беларусаў, якія, прыехаўшы 60 гадоў таму ў Канаду, вырашылі, што на першым мейсцы мусіць быць пабудова агульнае "беларускае хаткі" – беларускага грамадзка-рэлігійнага цэнтру, каб кожны беларус мог адчуваць сябе як дома ў гэтай гасьціннай, але такой далёкай ад Бацькаўшчыны краіне.

Натхнёная прамова сп. Івонкі Сурвіллы ўражае. Колькі энэргіі, унутранае моцы ў гэтай сьціплай на першы погляд жанчыне! Любоў да Беларусі, боль за яе будучыню чуюцца ў кожным слове. І разам з тым – непахісная ўпэўненасьць у канчатковай перамозе ідэалаў Беларускае Народнае Рэспублікі. Жыве і будзе жыць Бацькаўшчына, пакуль на чале народнага руху за яе волю і незалежнасьць стаяць такія людзі, як Старшыня Рады БНР!

На трыбуне – госьць урачыстага сходу сп. Бoryс Вжэсьнеўскі, дэпутат фэдэральнага парлямэнту Канады ад акругі "Паўднёвае Этобіка". У гэтай таронтаўскай акрузе жыве шмат эмігрантаў з Усходняе Эўропы, у тым ліку й беларусаў. Добра абазнаны ў становішчы з правамі чалавека ў Беларусі, сп. Вжэсьнеўскі ў сваёй прамове адзначыў вялі-

кую ролю Згуртаваньня беларусаў Канады ў падтрымцы дэмакратычных працаў на Бацькаўшчыне. Ён ведае, што ЗБК супрацоўнічае ў гэтай справе з урадам Канады, і гэтае супрацоўніцтва павялічвае патэнцыйныя магчымасьці каньдэйскіх уладаў уплываць на сытуацыю ў беларускім грамадзтве ў бок яе паляпшэньня.

Ганаровы сябра ЗБК, вядомая беларуская пісьменьніца сп. Вольга Іпатава, якая ў мінулым ачольвала Саюз пісьменьнікаў Беларусі, пачала сваю прамову з выпадку, што здарыўся зь ёю яшчэ за часоў СССР. Пасьля выхаду ў сьвет першага зборніка вершаў Вольгі Іпатавай яе нечакана выклікалі ў Гарадзэнскі абкам

Старшыня ЗБК З. Эляшэвіч і дэпутат фэдэральнага парлямэнту Канады Б. Вжэсьнеўскі

партыі і сказалі: "Вось паглядзіце, як вас хваліць ворагі! І падумайце, чаму яны гэта робяць!" Маладой паэтцы паказалі "радыёперахоп" – так тады называўся запіс з этэру адной зь перадач Радыё Свабода. Гэта была рэцэнзія на яе вершы, напісаная абсалютна невядомым ёй тады Станіславам Станкевічам. Сп. Іпатава памятае, што яе ўразіў ня толькі факт таго, што ёю нехта цікавіцца за мяжой, як вастрыня і разьняволенасьць у ацэнках беларускае рэчаіснасьці. У рэцэнзіі гаварылася аб тым, што нацыянальная літаратура і мова загнаныя ў рэзэрвацыі, што маладыя паэты ня ведаюць праўды аб тысячах сваіх папярэднікаў, зьнішчаных бязьлітаснай таталітарнай сыстэмай... Вольга Іпатава выйшла з будынку абкаму іншым чалавекам, бо зразумела, што цяпер яна ўжо

спатрэбіцца будучым пакаленьням. Сп. Іпатава выказала думку, што менавіта няспынны клопат эміграцыі не даваў бальшавіцкім уладам канчаткова зачыніць беларускія школы, пераўтварыць Беларусь у бязвольны, маўкліва-пакорлівы дадатак да Расеі і, затым, нарэшце, цалкам асыміляваць яе, як гэта адбылося зь іншымі народамі, што былі гвалтам далучаныя да Расеі.

Канцэрт, якім скончылася сьвяточнае паседжаньне ў Гарадзкой управе, таксама быў своеасаблівым "аглядам" мастацкіх сілаў ЗБК. Цяжка знайсці лепшую вядучую, чым былая старшыня ЗБК сп. Надзея Дробіна – яе непаўторны чароўны голас, спалучаны з прыроджанай мяккасьцю і інтэлігентнасьцю, заўсёды ўпрыгожвае імпрэзы таронтаўскіх беларусаў. З кожным годам расьце выканаўчае майстэрства фальклёрнага гурту "Яваровы людзі": удзельнікам калектыву, відаць, час падумаць пра выпуск другога дыска зь песнямі, бо гледачы пасьля канцэрту пыталіся, калі і дзе яго можна будзе набыць. Заўсёды цёпла вітае публіка выступленьні Руслана Качаткова, сына Вольгі Іпатавай, аўтара і выканаўцу песняў на вершы маці і іншых беларускіх паэтаў. Ня меншай любоўю і папулярнасьцю карыстаецца салістка "Яваровых людзей" Валянціна Шаўчэнка, якая выступіла з сольным нумарам. Юля Бяроза прасьпявала адну зь беларускіх народных песняў, прадэманстравалі сапраўднае аўтэнтчнае выкананьне фальклёру. На нашых вачах вырасьлі яшчэ двое зусім маладых выканаўцаў – Міхась Шэмет і Каміла Кавалёва, якія пакуль яшчэ вучацца ў старэйшых класах школы, але мараць аб кар'еры прафэсійных сьпевакоў і, трэба сказаць, маюць для яе ўсе задаткі. "Яваровым людзям" і Міхасю Шэмету ака-

манаваў наш цудоўны баяніст Юры Жвалікоўскі. Канцэрт пачаўся зь верша Натальі Арсеньневай "Над паўстанцай магілай", а закончыўся песняй "Мая зямля" з рэпэртуару гурту "Мроя". Пад уласны гітарны акампанэмент яе натхнёна прасьпяваў Хведар Апейка, які зусім нядаўна далучыўся да "Яваровых людзей", але ўжо зрабіўся адметным салі-

тэя з навічкаю, што дзейна ўліліся ў грамадзкае жыцьцё арганізацыі, адразу адчулі, што вэтэраны безумоўна радыя такому "падмацаваньню" з Радзімы.

Гады ішлі, і старэйшаму пакаленьню беларусаў рабілася ўсё цяжэй прымаць чынны ўдзел у дзейнасьці ЗБК. Таму эмігранты новай хвалі мусілі паступова браць клопат аб арганізацыі на свае плечы. Імкнучыся не парушаць добрых традыцыяў і дадаючы да іх новыя тэхналёгіі і новае бачаньне сьвету, новыя каньдэйскія беларусы ўзбагацілі і ўзьялі на новы ўзровень грамадзкае жыцьцё арганізацыі. Натуральна, сяды-тады здараліся і дыскусіі, і часовыя непаразумееньні паміж "вэтэранамі" і "маладымі". Але ўсе спрэчкі вырашаліся з карысьцю для разьвіцьця ЗБК. І вось сёньня, празь 10 год, ёсьць усе падставы сьцьвярджаць, што эстафэта была перанятая пасьпяхова. Сьцяг арганізацыі паранейшаму ў надзейных руках! Гэта, відаць, і ёсьць адным з самых істотных на сёньня вынікаў дзейнасьці ЗБК.

І нездарма сёлета Гарадзкая ўправа Таронта ласкава прапанавала для юбілейных урачыстасьцяў ЗБК вялікую авальную залю свайго будынку – упершыню ў гісторыі наша арганізацыя сьвяткавала свой дзень нараджэньня ў самым цэнтры Таронта. Нездарма прэм'ер-міністар Канады Стыўэн Харпэр даслаў асабістае прывітаньне ўдзельнікам сёньняшняга сходу. Нездарма дэпутат канадзкага парлямэнту палічыў за гонар і абавязак прыняць удзел у нашым мерапрыемстве і ад імя вышэйшай заканадаўчай ўлады краіны павіншаваў усіх нас зь юбілеем.

Па-свойму показальна таксама, што супрацоўнікі амбасады Беларусі ў Канадзе, якім мы дасылалі адмысловае запрашэньне прыехаць на сьвята, цалкам

Сьпявае гурт "Яваровы людзі"

праігнаравалі юбілей ЗБК і не даслалі нам нават простае паштоўкі...

Мы цьвёрда верым, што дачакаемся дня, калі Радзіма ня толькі будзе віншаваць беларусаў замежка зь юбіляямі арганізацый, але й пачне нарэшце дапамагаць сваёй дыяспары на справе, як гэта робяць іншыя краіны: адчыняць школы, прысылаць настаўнікаў, будаваць культурныя цэнтры... А пакуль – пакуль мы самі, сваімі сьціплымі сіламі, будзем падтрымліваць жыцьцё беларускіх асяродкаў у Таронце і іншых гарадах Канады, ведаючы, што, як сказала ў сваёй прамове на сёньняшняй імпрэзе Івонка Сурвілла, "нашая прысутнасьць у сьвеце надзвычайна важная для будучыні Беларусі, якой мы яшчэ моцна патрэбныя".

Дзякуй усім, хто зрабіў сёньняшні юбілей магчымым. Са Сьвятам, Шаноўнае Спадарства!

Алесь КОТ
30 лістапада 2008 г.

Удзельнікі сьвяткаваньня

напэўна даведаецца пра гэтую праўду, а таксама і пра тых, хто з-за мяжы спрабуе данесці да беларусаў забароненую на Радзіме інфармацыю. Так пачалася яе цікаўнасьць да беларускае эміграцыі і да людзей, якія пакутуюць за Беларусь і жывуць дзеля яе, якія ўсе гэтыя гады выгнаньня стваралі духоўную беларускую прастору і верылі, што яна

стам калектыву.

...Дзесьці год таму, калі ў Таронце адзначаліся 50-я ўгодкі ЗБК, сьвята арганізавалі супольна дзьве генэрацыі беларускіх эмігрантаў: узначальвалі падрыхтоўку вэтэраны-заснавальнікі ЗБК, але дапамагалі ім новапрыбылыя перасяленцы зь Беларусі, што перабраліся за акіян у сярэдзіне і канцы 90-х.

сьнежаньскія сустрэчы

Дэвід Суорц у Канадзе

Гэтага рухавага энэргічнага чалавека шмат хто з нас бачыў у канцы жніўня 2008 г. на 28-й традыцыйнай Сустрэчы беларусаў Паўночнае Амэрыкі, што адбывалася ў Кліўлэндзе, штат Агаё. Ён трымаў прамову на пленарным паседжаньні ў якасьці запрошанага ганаровага госьця. І хаця ён даволі даўно пайшоў на адпачынак як дыплямат, Дэвід Суорц (David Swartz) і надалей жыве Беларусью.

“Менавіта цяпер вельмі важна, каб Беларусь захавала сваю незалежнасьць”, – сказаў былы амбасадар Злучаных Штатаў у Беларусі на сустрэчы з прад-

цы першай амэрыканскай дыпляматычнай пляцоўкі на беларускай зямлі. Успамінаецца натхнёная праца, дзе таксама знаходзілася месца й добраму жарту. У гэтым пераканаліся і ўдзельнікі сустрэчы, калі сп. Суорц раскажаў аб некастрычных камічных сытуацыях з таго свайго двухгадовага досведу. Асабліва прыемныя ўражаньні засталіся ў былога амбасадара ад сустрэчаў зь людзьмі і супрацоўніцтва зь тымі беларусамі, якія працавалі побач. Ён толькі шкадуе, што бракавала часу на тое, каб навучыцца беларускае мовы.

Сваю заангажаванасьць у беларускіх справах Дэвід Суорц працягвае й цяпер. Ён быў ініцыятарам стварэньня і адным з заснавальнікаў першага Цэнтру беларусазнаўства ў ЗША ва ўнівэрсытэце штату Канзас. Цэнтар мае на мэце паглыбленьне дапамогі беларускім навукоўцам, што прыяжджаюць для правядзеньня навуковых дасьледаваньняў у ЗША, стварэньне цэнтралізаванай навуковай і архіўнай базы па Беларусі ў ЗША, пашырэньне ведаў пра Беларусь сярод амэрыканскай грамадзкасьці. Менавіта з працаю ў Цэнтры беларусазнаўства быў звязаны і сьнежаньскі візыт Дэвіда Суорца ў Канаду.

На заканчэньне сустрэчы сп. Суорц пажадаў беларускай грамадзе ў Канадзе посьпехаў у справе захаваньня такой багатай беларускай спадчыны ў гэтым кутку Паўночнае Амэрыкі.

Змітры ЭЛЬЯШЭВІЧ

На фота: Дэвід Суорц (чацьверты зьлева) сярод удзельнікаў сустрэчы ў Беларускай грамадзка-рэлігійнай цэнтры ў Таронце.

стаўнікамі беларускае грамады ў Канадзе, што адбылася 7 сьнежня 2008 г. у Таронце. Дыплямат падзяліўся сваімі думкамі наконт разьвіцьця сёньняшніх падзеяў у Беларусі ды Ўсходняй Эўропе.

Падчас гутаркі ў Беларускай грамадзка-рэлігійнай цэнтры сп. Суорц распавёў пра сваю дыпляматычную кар’еру, што пачалася на пачатку 70-х. Ён рэпрэзэнтаваў сваю радзіму ў шматлікіх краінах сьвету, аднак болей за ўсё працаваў ува Ўсходняй Эўропе. Размаўляе па-расейску, па-ўкраінску. Адным з апошніх яго прызначэньняў была Малдова. Пра гады сваёй працы ў Менску ў 1992—1994 гг. Дэвід Суорц узгадвае зь вялікім задавальненьнем. Яму выпала нялёгка, але надзвычай цікавая задача арганіза-

Беларусы на сьвяце славянскіх культураў

Нядзеля 7 сьнежня 2008 г. была надзвычай насычаная падзеямі. Пакуль у Беларускай цэнтры Таронта адбывалася сустрэча з Дэвідам Суорцам, гурт “Яваровы людзі” рыхтаваўся да выступу ў квэбэцкім горадзе Гатыно.

Рэпрэзэнтаваць “Яваровых людзей”, а заадно і беларускую культуру, выправіліся ўсяго шэсьць сьпявачак: Валянціна Шаўчэнка, Саша Саленік, Ларыса Міхайлава, Віялета, Каміла і Дамініка Кавалёвы.

У сьвяце славянскіх культураў таксама бралі ўдзел беларускія музыкі з Атавы: скрыпачка Ўлада Шамецка і гітарыст Міхась Рыкаў. Яны й распачалі першае адзяленьне канцэрту, якое складалася з твораў клясычнай музыкі, цудоўным выкананьнем “Палянэзу” Агінскага, а потым бліскуча зайгралі “Гумарэску” Антаніна Дворжака.

Другое адзяленьне прысьвячалася народнай музыцы, і адкрывалі яго “Яваровы людзі”. Трэба зазначыць, што народнае мастацтва славянаў было прадстаўлена ў канцэрце пераважна танцамі. Таму беларускія фальклёрныя песьні ўдала вылучаліся на фоне інструмэнтальнай музыкі і віталіся працяглымі воплескамі.

Канцэрт, у якім разам зь беларусамі бралі ўдзел баўгары, палякі, расейцы, чэхі і харваты, прынёс вялізнае задавальненьне і глядачам, і выканаўцам. Сьпявачкі зь “Яваровых людзей”, асабліва наймаладзейшыя, атрымалі магутны стымул для далейшае творчасьці і магчымасьць яшчэ раз пераканацца, наколькі важную і патрэбную справу яны робяць. А беларусы з Атавы, якія прыйшлі падтрымаць “сваіх”, мелі ўсе падставы ганарыцца выступам суайчыньнікаў.

Сьвята славянскіх культураў арганізуецца ў Гатыно штогод, але беларусы далучыліся да яго ўпершыню. Удзел беларусаў у сьвяце стаўся магчымым дзякуючы кантактам і старанням Івонкі Сурвіллы, а таксама самаахвярнай працы нашых кіроўцаў – Вольгі Манькоўскай ды Юрыя Шаўчэнка, якім давялося весці машыны з Таронта да Атавы ў завіруху. Ім усім, а таксама Пятру Мурзэнку, які гасьцінна размясьціў у сваёй хаце таронтаўскіх сьпявачак, “Яваровых людзі” выказваюць шчырую падзяку.

Беларуская аўтакефалія набыла першагера

У сярэдзіне траўня г.г. у Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай царкве адбылася падзея выключнае важнасьці: скончыўся пэрыяд, калі царква была пазбаўлена сваёй уласнай япіскапскай апекі. Увосень мінулага году памёр першагерах БАПЦ мітрапаліт Ізяслаў, і для Беларускай царкоўнай аўтакефаліі пачаўся дастаткова драматычны пэрыяд “сіроцтва”. Бо, з пункту гледжаньня праваслаўнае традыцыі, Царква ёсьць толькі там, дзе ёсьць Япіскап. Менавіта япіскап прымае на сябе Божую ласку пастырскага служэньня, што перадаецца ад апостальскіх часоў у адпаведнасьці з царкоўнымі канонамі. Вядома, багаслужбавае жыцьцё нашае царквы працягвалася, царква захоўвала сваё адзінства з сусьветным праваслаўем, маючы апекуна, або намесьніка япіскапскага пасаду ў асобе архіяпіскапа Уманскага і Дэтройцкага Аляксандра з Украінскае царквы.

І ўсё ж нехта павінен быў заняць месца нябожчыка мітрапаліта Ізяслава. Беларуская аўтакефалія была задумана як памесная царква вольнай Беларусі, і ёй патрэбны быў свой архіпастыр, носябіт беларускай культуры і адначасова Сусьветнага праваслаўя. У сьнежні 2007 г. адзін зь сьвятароў БАПЦ у гутарцы з карэспандэнтам Радыё Свабода так ахарактарызаваў задачу беларускай аўтакефаліі стасоўна пошуку новага архіпастыра: “Мы павінны заўсёды абіраць кандыдатаў на япіскапаў, якія былі б, па-першае, са сваёй царквы, якія былі б выхаваныя на беларускай праваслаўі. Таму што калі чалавек выхаваны ў іншай нацыянальнасьці альбо ў іншай царкве, ён ставіцца да беларускай царквы з пункту погляду іншай канфэсіі, а павінен быць герах, які жыве спрамамі гэтай царквы, для якога

Беларусь і Праваслаўе – адно, бо часам людзі вельмі любяць сваю Бацькаўшчыну-Беларусь, але ў рэлігійных справах яны мала разьбіраюцца. Альбо бывае наадварот, калі чалавек – праваслаўны па духу, але Беларусь для яго – гэта пустое месца. І тады ў гэтым выпадку таксама чалавек гэты ня зможа жыць беларускай царквою, беларускім праваслаўем, ня зможа даць свайму народу тое духоўнае багацьце, якое ён павінен несці”. Так сталася, што аўтар гэтых слоў айцец Вячаслаў Логін, кіраўнік парафіі сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронце, і быў абраны на пераемніка спачылага Ўладыкі Ізяслава.

Айцец Вячаслаў нарадзіўся на Ўкраіне, у старажытным горадзе Чарнігаве, але карані яго звязаныя зь Беларуссю, з той беларускай Аглятыдай, якая маральна супрацьстаяла сталінскай дыктатуры. Род Логіных па бацькоўскай лініі паходзіць з Наваградчыны. Дзед сьвятара Андрэй Логін і дзед аўтакефаліі Язэп былі вядомымі зьбіральнікамі беларускага фальклёру. У 30-я гады Язэпа арыштавалі і расстралялі, Андрэю ўдалося ўратавацца. Бацькі айца Вячаслава працавалі інжынэрамі, па сьлядах бацькоў пайшоў спачатку і будучы сьвятар, які атрымаў дыплём інжынэра ў Кіеўскім політэхнічным інстытуце. Аднак у 1994 годзе Вячаслаў Логін паступіў у Кіеўскую духоўную сэмінарыю, а пасля яе заканчэньня вучыўся ў Канадзе, ва Ўнівэрсытэце Манітобы, у Праваслаўным калегіюме сьв. Апостала Андрэя ў Вініпэгу. (Цікава, што ў гэтым самым калегіюме, калі ён быў яшчэ Ўкраінскай сэмінарыяй, вучыўся супачылы архіяпіскап Мікалай Мацукевіч, а гэты ж Ўнівэрсытэт Манітобы скончыў супачылы мітрапаліт Ізяслаў Бруцкі, атрымаўшы там дыплём інжынэра.)

У 2000 г. Вячаслаў Логін прыняў сан сьвятара і пачаў служыць у парафіі сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронце. Айцец Вячаслаў служыў таксама ў ЗША, у штаце Нью-Джэрзі і ў Нью-Ёрку, але ў рэшце рэшт ізноў вярнуўся ў Таронта, дзе і застаецца да сёньняшняга дня сьвятаром у царкве сьв. Кірылы Тураўскага.

У кастрычніку 2006 г. Царкоўная рада БАПЦ абрала айца Вячаслава на кандыдата ў япіскапы. Ужо пасля сьмерці Ўладыкі Ізяслава айцец Вячаслаў прыняў манаства ў манастыры сьв. Чатырох Эвангелістаў у Тэхасе (манастыр належыць да Ўкраінскай Аўтакефальнай Праваслаўнай царквы). Падчас пострыгу сьвятар выказаў жаданьне прыняць манаскае імя Сьвятаслаў – ня толькі таму, што на гэты дзень прыпадала памяць сьв. дабравернага князя Сьвятаслава, але і дзеля таго, каб падкрэсьліць сваю славянскую ідэнтычнасьць. Яго жаданьне было выканана.

Празь некалькі дзен ужо ў Дэтройце, у саборы сьв. Апостала Андрэя Першапакліканага яго ўзводзяць у сан ігумена і архімандрыта. І вось, нарэшце, 11 траўня 2008 г. архімандрыт Сьвятаслаў прымае сан япіскапа на Боскай Літургіі ў га-

Япіскап Сьвятаслаў Логін

лоўным храме Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай царквы – у катэдры сьв. Кірылы Тураўскага ў Нью-Ёрку. Хіратонію (наданьне япіскапскай годнасьці) здзейсьнілі герахі УАПЦ у ЗША архіяпіскап Аляксандар і япіскап Макары, з удзелам япіскапа Паісія з Кіеўскага Патрыярхату.

Доўгачаканая для ўсіх вернікаў Беларускай аўтакефаліі хіратонія архімандрыта Сьвятаслава прыпала на дзень памяці сьв. Кірылы Тураўскага, што, безумоўна, ня простая выпадковасьць. Як не выпадкова і тое, што сваю першую самастойную архіярэйскую службу Ўладыка Сьвятаслаў здзейсьніў у гонар Жыровіцкай Іконы Божай Маці, у парафіі, што носіць яе імя, у Гайлэнд-Парку, штат Нью-Джэрзі.

Хаця Ўладыка Сьвятаслаў носіць тытул япіскапа Наваградзкага і Паўночна-Амэрыканскага, пад ягоным амафорам знаходзяцца ўсе парафіі Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай царквы, незалежна ад таго, дзе яны знаходзяцца – у ЗША, Канадзе, Аўстраліі або Англіі, г.зн., па ўсім сьвеце. “Толькі ў космас мёне ня выбрацца”, – жартуе Ўладыка. Царкоўная рада таксама прызначыла япіскапа Сьвятаслава адміністратарам Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай царквы.

Падчас хіратоніі па традыцыі япіскапа ўзьвялічваюць па-грэцку. На грэцкай мове “ўладыка” гучыць як “дэспат”. Усе, хто асабіста знаёмы з новым першагерах, ведаюць, наколькі кепска спалучаецца слова “дэспат” з абліччам і характарам айца Вячаслава, а цяпер япіскапа Сьвятаслава. І ўсё ж мы з рада-сьцю ўсклікаем: “Іс полла эты Дэспота!”

Эдуард ЗІБНІЦКІ
Пераклад з расейскай В.Кавалёвай

“Не загінулі мы і ня згінем!..”

(Працяг з стар. 1)
нашу арганізацыю. У канцы заявы, якую да канца запаўняў ня кожны (бо баяліся, што па пададзеных звестках будуць на радзіме перасьледаваць родных), ёсьць словы: “Забавязваюся ў сваёй працы імкнуцца да ажыццяўленьня ідэалу 25 сакавіка (незалежнасьці Беларусі)”. Пад

Царкоўны хор. Таронта, 50-я гг.

нумарам першым – заява аднаго з заснавальнікаў ЗБК сп. Кастуся Акулы, а далей – спадароў Міхася Пашкевіча, Аляксея Грыцукі, Нікіфара Сільвановіча, спадарстваў Пітушак, Курбатаў, Навіцкіх... Усе яны сталіся і надалей шматгадовай апорай і Згуртаваньня, і нашай парафіі. Цікавы яшчэ такі факт: найстарэйшым сябрам ЗБК быў Юры (George) Кісель, народжаны яшчэ ў пазамінулым стагодзьдзі – у 1886 годзе!

З асаблівым хваляваньнем углядаюся ў заяву майго дарагога мужа, Міколы Ганько, зь якім мы пабраліся пазьней, у 1961 годзе. 24 студзеня 1949 году ён падаў заяву ў ЗБК, паставіўшы ў графе “сямейны стан” – “дзяцюк”, а ў графе “прафэсія” – “селянін”.

Зрэшты, усе яны былі тут простымі работнікамі, нават тыя, хто на радзіме займаў вышэйшую адукацыю, як Аляксей Грыцук, Яўхім Скурат ці Мечыслаў Рачыцкі. А некаторыя, як Лявон Карыба, мелі чатыры клясы адукацыі. Шмат хто так і пісаў: “працаўнік”. Міхась Пашкевіч, напрыклад, напісаў, што ён – “земляроб-пчалавод”. Вядома, іхная праца была цяжкаю, а заробкі ня надта высокімі. Але на ахвяраваньня імі грошы быў куплены спачатку адзін, а потым і другі будынак, які на доўгія дзесяцігодзьдзі стаў сапраўдным Беларускай Домам, у якім і сёньня ідуць царкоўныя службы і збіраюцца людзі. Гэты будынак на Сэнт-Кларэнс, 524 стаў асабліва дарагім і для мяне, бо менавіта там я ўпершыню сустрэла свайго мужа, а потым вянчалася ў царкве, якая і сёньня трымае Беларускае Слова і беларускую прысутнасьць у Канадзе.

Гаворачы пра гісторыю беларускай грамады ў Канадзе, немагчыма не згадаць і нашу арганізацыю фінансавай самадапамогі – беларускую суполку Credit Union. Яе мы сарганізавалі ў 1953 годзе, і да яе належала больш як 135 чалавек. Пры ўступленьні ў фінансавую суполку трэба было ўнесці 60 даляраў за рэгістрацыю, і потым сябра суполкі меў права браць грашовую пазыку пад восем працэнтаў. Менавіта тады нашыя беларусы пачалі актыўна купляць свае дамы. Чалавек, напрыклад, браў 500 даляраў пазыкі і дакладаў другія 500 з сваіх – тысячы даляраў ужо было дастаткова, каб заплаціць першапачатковы ўнёсак за дом (дом тады можна было купіць за 7-10 тысяч даляраў). Таму фінансавая суполка карысталася вялікай папулярнасьцю: людзі пазычалі грошы, выплоч-

валі іх з працэнтамі, і грашовы фонд арганізацыі ўвесь час павялічваўся. Беларуская фінансавая суполка была прыбыткавай яшчэ й таму, што яна ніколі ня мела платных супрацоўнікаў, і ўсю бухгалтарскую працу на грамадзкіх пачатках рабіў шматгадовы старшыня Язэп Чорны. Аднак сталася так, што калі ўсе ўжо пабудавалі свае хаты, патрэба ў фінансавай суполцы зьменшылася, людзі пачалі болей карыстацца канадзкімі банкамі, і ў 1975 годзе наш беларускі Credit Union спыніў сваё існаваньне. Крыўдна, безумоўна, бо ў нашых суседзяў украінцаў і палякаў свае фінансавыя суполкі

захаваліся дагэтуль...

Цяпер мне хацелася б напісаць колькі словаў асобна пра нашу аўтакефальную царкву і нашу парафію сьв. Кірылы Тураўскага, якая ўтварылася ў 1954 г.

Нам вельмі пашчасыціла, што сьвятаром у ёй, а пазьней і япіска-

служба ідзе па Службоўніку, які Ўладыка Мікалай выдаў у 80-я гады. У нас быў выдатны царкоўны хор (першым псаломшычам быў Пятро Слаўко, а ўдзельнікамі – ягоная жонка Марта, Наталья Навіцкая, Надзея Баран і іншыя), беларусы па ўсёй Канадзе мелі магчымасьць і ахрысьціць дзяцей, і павянчацца, і асьвяціць хату – адным словам, спраўляць усе царкоўныя патрэбы.

Але ня ўсё складалася толькі на добрае. Балюча мы перажылі царкоўныя заклоты і нязгоды ў 70-я гады паміж герархамі. Наша парафія не прыняла тады новага япіскапа Ізяслава. Уладыка Мікалай саступіў, бо як ніхто хацеў згоды і прымірэньня. Сьмерць прымірыла абодвух япіскапаў, але нашая страта тут, у Таронце, была асабліва адчувальнай. Уладыку Мікалая хто-ніхто да самай ягонай сьмерці папікаў тым, што, павываўшы ў Беларусі ў 1992 годзе, ён не стварыў там Беларускай аўтакефальнай царквы. Але ж там, пры сустрэчы з Патрыяршым Экзархам усяе Беларусі, ён атрымаў запэўніваньне, што гэта будзе абавязкова зроблена і беларуская царква стане аўтакефальнай! Ён ня мог не паверыць словам такой высокапастаўленай асобы, забыўшыся на горкі пасылаеены досвед, калі амаль усе ярыархі БАПЦ на чужыне перайшлі ў Р у с к у ю

Праваслаўную за-
межную царкву – ТАМ працавалі ня

толькі тыя, хто служыў Госпаду... Працавалі яны і тут. Нездарма ў сваім лісьце да Міколы Ганько ад 8.04.1952 году будучы япіскап піша: “Здавалася б, што на рэлігійным полі можна і трэба яднацца. Гэта ўсё (заклоты – М.Г.) толькі таму, што брак нашых сьвятароў, якія павінны праца-

Сябры парафіяльнай рады (зьлева направа): Міхась Кулеш, Мікалай Стальмашонак, Мікола Ганько, Уладзімер Цялеш, Барыс Кірка, Янка Баран. Сярэдзіна 60-х гг.

пам усяе БАПЦ Паўночнай Амэрыкі стаў Міхал Мацукевіч, пазьней – Уладыка Мікалай. Больш за пяцьдзесят гадоў ён гуртаваў вакол сябе праваслаўных беларусаў (хаця прыходзілі да нас і каталікі – такія, як Мечыслаў Рачыцкі і іншыя, каму дарагое было беларускае слова і хто хацеў маліцца там, дзе да Госпада можна было зьвяртацца не на чужой, а на сваёй роднай мове). Увесь гэты час дабрыня і чупасьць, самаахвярнасьць і служэньне Богу і Радзіме Ўладыкі Мікалая былі прыкладам для тых, хто хістаўся ў веры ці ў тым, у якую царкву (пераважна, па звычцы, расейскую) кінуцца. У нашым сямейным архіве захоўваюцца лісты Міхала Мацукевіча з часоў, калі ён яшчэ вучыўся ў духоўнай сэмінарыі ў Вініпэгу (1950-54 гг.). Якую высакародную мэту паставіў ён перад сабой – стварыць беларускую царкву ў Канадзе, і гэтую мэту ён ажыццявіў! Мала гэтага: ён праявіў сябе і як таленавіты публіцыст, выдаючы “Царкоўныя навіны”, і як перакладчык. Дасюль царкоўная

ваць ня водле здабытку грашовага, а для добра нашае БАПЦ – і справы агульнае. Маю на думцы, трэба старацца ўсімі сіламі, каб як найбольш нашых людзей беларусаў прыехала на студыі багаслоўя. Сьвятар на эміграцыі адыгрывае вялікую ролю. Ён трымае, альбо лепш сказаць, самі людзі трымаюцца грамады пры царкве”.

Уладыку даваўся перажыць і вялікае расчараваньне ад знаёмства зь першымі, так бы мовіць, “савецкімі сьвятарамі” (ці прэтэндэнтамі на высьвячэньне), якія прыехалі сюды пасыла распаду Савецкага Саюзу і відавочна працавалі

на разбурэньне таго, што было створана беларускай пасылаеаннай эміграцыяй. Ашуканствы, імкненьне да матэрыяльных дабротаў былі асновай паводзінаў некаторых зь іх. Цяжка было паверыць, што людзі, якія гавораць пра служэньне Госпаду, могуць у штодзённым жыцьці паводзіць сябе гэтак нахабна і несумленна. Аднак нашая царква, нягледзячы на іхныя спадзяваньні і стараньні, утрымалася і не дала ўцягнуць сябе ў амбітныя спрэчкі, якія выцягнулі гэтулькі грошай з некаторых беларускіх царкоўных асяродкаў у ЗША.

Слаўнай старонкай нашага царкоўнага жыцьця і ЗБК я лічу дапамогу тым, хто пацярпеў ад Чарнобыльскай катастрофы. Па дакумэнтах можна і сёньня падлічыць, на колькі мільёнаў даляраў аказалі беларусы Канады дапамогу хворым дзецям Беларусі. Запачаткаваная спадарынямі Івонкай Сурвіллай, Зінай Гімелевіч, Паўлінай Сьміт-Пашкевіч і спадарамі Янкам Сурвіллам і Барысам Рагулем арганізацыя зьвярталася да канадзкіх, і тыя не адмаўлялі ў дапамозе, высылаючы лекі ў Беларусь і прымаючы беларускіх дзяцей на аздараўленьне ў Канадзе. Нашая царква брала ў гэтым самы дзейсны ўдзел; асабліва шмат ахвяраваньняў і высылкаў для дапамогі беларускім дзецям зрабілі спадары Барыс Рагуля, Уладыка Мікалай і Мікола Ганько. Хачу, дарэчы, падкрэсьліць, што сп. Барыс Рагуля праз усе часы аказваў вялікую фінансавую дапамогу і ЗБК, і парафіі, а таксама Радзе БНР.

Хаця апошнія дзесяцігодзьдзі ў Беларусі амаль не гаворыцца пра тое, як паўздыейнічаў (і працягвае ўздыейнічаць) Чарнобыль на здароўе беларусаў, шматлікія лісты пацярпелых сьведчаць пра страшэнную небясьпеку для будучыні беларускай нацыі. Зацэтую, да прыкладу, толькі адзін ліст ад старшыні таварыства “Дзіцячая гематалёгія” з Гомеля Ларысы Лаўшук ад 19 сьнежня 1995 году: “У нашым таварыстве знаходзіцца дзеці, якія пакутуюць на захворваньні крыві: леўкемія, лімфасаркома, лімфогранулематоз, гемафілія і іншыя. Ём неабходная дапамога. Мы, бацькі і ўрачы дзіцячага гематалёгічнага аддзяленьня абласной бальніцы, агульным намаганьнямі змагаемся за жыцьцё і здароўе кожнага дзіцяці. Некаторым удалося дапамагчы. Але як балюча ўсвеедамляць, што, нягледзячы на нашыя намаганьні, становішча вельмі і вельмі цяжкае. Не хапае лекаў, каб дапамагчы ўсім, хто ў іх мае патрэбу. Дзеці паміраюць...”

Яшчэ ў 1993 годзе ў ЗБК зьвярталіся супрацоўнікі беларускага Музэю гісторыі мэдыцыны з просьбай перадаць ім зьвесткі пра мэдыкаў у замежжы і пра нашу дапамогу чарнобыльцам. Гэта сапраўды вялікі пласт нашай гісторыі.

Адзін з выдатных мэдыкаў Канады, д-р Барыс Рагуля, быў да самой сваёй сьмерці адным з самых актыўных спонсараў беларускай аўтакефальнай царквы і ў прыватнасьці нашай парафіі. Ён аўтар некалькіх кніг па гісторыі беларускага вызвольнага руху і пасылаеаннага жыцьця беларускіх эмігрантаў. На жаль, наколькі мне вядома, ягонага імя няма ў гэтым музэі, як і ў іншых

музэях Беларусі. А якія спадзяваньні на сапраўдную незалежнасьць Беларусі былі ў нас на пачатку 90-х гадоў! Зноў жа – у архіве ЗБК ёсьць шмат лістоў зь Міністэрства замежных справаў Беларусі, якое тады раілася з намі, каго з нацыянальных герояў нашай краіны

(Працяг на стар. 6)

Мікола і Марыя Ганько. 60-я гг.

Набажэнства ў беларускай царкве. Зьлева стаяць Я.Баран, Н.Барановіч, Н.Філановіч, Я.Бруцкі, М.Ганько, Л.Карыба

(Працяг з стар. 5)

трэба ўшанаваць у першую чаргу. Уладыка Мікалай прымаў у гэтым удзел, і тады здавалася, што адкату назад, у камуністычную мінуўшчыну, ужо ніколі ня будзе, што нашая будучыня сьветлая.

Аднак жа мы бачым, што сталася. Праграмы дапамогі былі адрынутыя новымі ўладамі Беларусі. Тым ня менш, і да сёньня мы перадаем чарнобыльскім дзецям хаця й невялікую, але шчырую дапамогу.

Пасля сьмерці Ўладыкі Мікалая наша царква нібы асірацела. Да таго ж, на пераломе стагодзьдзяў асабліва адчувалася розьніца паміж старым і новым пакаленьнямі Згуртаваньня беларусаў Канады і царквы.

Старая эміграцыя сыхадзіла. Новая эміграцыя, якая прыяжджала і спачатку актыўна выкарыстоўвала дапамогу парафіі і ЗБК пры наладжваньні новага жыцця, хутка зьнікала, як толькі ўладкоўвалася ў краіне. Нас вельмі ўражваў амаль агульны атэізм новапрыбылых. Было яскрава бачна, якая магутная ідэалгічная машына затуманьвала іхныя галовы. Уражваў і маштаб русіфікацыі – зь вялікай колькасці новых эмігрантаў толькі невялікая частка іх вольна гаварыла на роднай мове. Нездарма некалі Мікола Ганько, які шмат гадоў быў старшынём ЗБК, у дакладзе да 75-годзьдзя БНР напісаў: “Беларускі народ перацярпеў жак царскай няволі, застаўшыся без вышэйшых слаёў свайго грамадства, якое здрадзіла яму й пайшло на службу чужынцам. Беларускі народ перажыў зь вялікімі стратамі вялікія войны на сваёй зямлі, перажыў крывавае тэрор сталіншчыны, а таксама духоўны тэрор брэжнеўшчыны. Перажыў бязь цьвету яго, без сваёй інтэлігенцыі, якая апынулася ў розных Курапатах і Салаўкох. Ён перажыў і будзе жыць і разьвівацца ня зь цьвету і зерня, а з карэньняў сваёй жывучасьці, з карэньняў сваёй тысячагадовай гісторыі. Калі нават бы на сьвеце

засталася адна беларуская сям’я, дык я ўпэўнены, што зь яе аджыў бы беларускі народ і Беларусь”. Мікола, сам цяжка хворы, апошнія гады быў вельмі занепакоены тым, што ўсё тое, што было зроблена беларусамі ў Канадзе, можа

Уладыка Мікалай зь Сьвятымі Дарамі

зьнікнуць, разьвеяцца бязь сьледу. Вось чаму ён з такой радасьцю сустрэў сярод новых эмігрантаў тых, хто, на ягоную думку, стане апорай нашай арганізацыі, – спадарства Шаўчэнкаў, сп. Надзею Дробіну (якая празь некалькі гадоў стала старшынём ЗБК), сп. Кацю Ўсовіч, спадароў Станіслава Паўловіча, Рамана Кардонскага, Аляксандра Насевіча, Сержа Трыгубовіча. Таленавітыя, сардэчныя, грамадзка актыўныя, яны й цяпер працуюць на беларускую ідэю тут, у Паўночнай Амэрыцы. А празь некалькі гадоў да вышэйназваных новых эмігрантаў зь

Беларусі далучыліся спадарствы Манькоўскіх, Кавалевых, Ржэўскіх, Эльяшэвічаў (сп. Зьміцер Эльяшэвіч летась быў паўторна абраны на старшыню ЗБК), Тананкаў, Саленікаў, Мурзэнкаў (сп. Пятро Мурзэнак ачольвае грамаду атаўскіх беларусаў, а да нядаўняга часу быў таксама старшынём усяго ЗБК), спадарыня Ірына Шарамет з мужам Аляксандрам Калечыцам, сп. Сяржук Паўзун, сп-ня Ірына Варабей з сынам Антосем – даруйце ўсе, каго не пералічыла! Дзякуючы самаахварнай працы на беларускай ніве гэтых і многіх іншых асобаў мы цяпер маем у Таронце і свой самадзейны тэатар, і фальклёрны гурт “Яваровы людзі”. Дзейнасьць арганізацыі ажывілася, праводзяцца цікавыя вечарыны, якія зьбіраюць за сотню гасьцей. Многія з канадзкіх беларусаў выдалі свае кнігі – набярэцца ўжо на цэлую палічку! Спадзяюся таксама, што і наша газэта “Беларускае слова” пачне выходзіць больш рэгулярна і папоўніцца новымі аўтарамі.

Абавязкова трэба назваць і тых, хто ў апошнія гады стаяў на чале парафіі сьв. Кірылы Тураўскага: гэта сп. Ігар Цітавец, д-р Руслан Качаткоў, сп. Міхась Тапуноў.

Абавязкі старшыні парафіі ў нашай царкве ніколі не былі простымі. Старшы-

была для супольнага карыстаньня 212 акраў зямлі над возерам Манітоўвабінг. Гэты зямельны надзел складаўся з вады, лесу і поля, а таксама з васьміпакаёвага будынку старой фэрмы, які і вырашана было перарабіць на цэнтар адпачынку.

Вось урывак з улёткі, якую распаўсюджваў арганізацыйны камітэт па стварэньні цэнтру адпачынку:

“На фэрме, якой нашыя таронцкія сябры далі ўжо імя “Слуцк”, жадаючыя змогуць сабе пабудаваць катэдры ці меншыя жыллёвыя будынкі. Прадугледжваецца, што бераг над вадой пакінецца вольным для карыстаньня ўсімі. Тым, што ўжо яе бачылі, купленая маёмасьць надта падабаецца. Нашы суродзіцы пагаджаюцца, што ў суполцы не павінна быць ніякай партыйнай ці рэлігійнай палітыкі. Адно антыдэмакратычныя элемэнтны (камуністы і фашысты) тутакі непажаданыя. Кожны Беларус ці Беларуска, што пажадае далучыцца да суполкі, будзе міла бачаны. Удзельнікі суполкі могуць быць Беларусы або мяшаныя сем’і, дзе прынамсі ёсьць адзін ці больш Беларусаў”.

За 42 гады ў нашым канадзкім “Слуцку” перабывалі тысячы наведнікаў. Беларускі цэнтар адпачынку і сёньня карыстаецца вялікай папулярнасьцю: нягледзячы на сьціплы ўмовы побыту, улётку на выходныя будынак звычайна ня мае вольных месцаў. Прыгожая мясціна, якая надта ж нагадвае беларускія краіны, вабіць да сябе як нашых суродзічаў, так і прадстаўнікоў іншых суполак: палякаў, украінцаў, расейцаў. Кожны год напачатку ліпеня ў “Слуцку” вельмі прыгожа адзначаецца Купальле, на якое зьбіраецца асабліва шмат гасьцёў.

Жыве і працуе нашая, хаця ўжо і не такая вялікая, як раней, царкоўная парафія. Ёсьць актыўныя маладыя людзі з сэрцамі, у якіх жыве Бог і беларуская ідэя. Іхныя праца і ахвяраваньні дазваляюць аднаўляць старое ўжо памяшканьне Беларускага грамадзка-рэлігійнага цэнтру, у якім, як і раней, кожную нядзелю праходзіць набажэнства на роднай беларускай мове. Яны, беларускія службы, ніколі не спыняліся, і заўсёды, ці сэрбскі сьвятар, ці грузінскі праводзілі іх (былі й такія пэрыяды ў нашым царкоўным жыцці!), яны прамаўлялі казаны толькі па-беларуску. Цяпер жа ў нас ёсьць новавысьвячаныя япіскап Уладыка Сьвятаслаў, карані якога зь беларускай сям’і з Наваградчыны.

Таму мы з аптымізмам глядзім у будучыню. Госпад не пакідае беларусаў, хаця і дае ім цяжкія выпрабаваньні. Вера ў “нашую прышласьць” (Натальля Арсеньнева) і непарушная роднасьць да беларускай зямлі жывіць нашыя, ужо немаладыя сэрцы. З заснавальнікаў ЗБК і парафіі сьв. Кірылы Тураўскага і першых іхных актывістаў засталася ўсяго жменька – спадары Міхась Пашкевіч, Антон Маркевіч, Міхась Кулеш, Віктар Харэвіч, Барыс Кірка і нашыя цудоўныя жанчыны – Раіса Жук-Грышкевіч, якой сёлета

“Дажынікі” ў Беларускам цэнтры адпачынку “Слуцк”. 1972 г.

цэнтру, а таксама незьлічнай колькасцю іншых будзённых, але такіх неабходных справаў. Напрыклад, даглядаць за беларускім домам адпачынку “Слуцк”, які належыць да парафіі сьв. Кірылы Тураўскага і знаходзіцца ў раёне Пэры-Саўнд.

Беларускі цэнтар адпачынку “Слуцк” паўстаў у 1966 годзе, калі група таронтаўскіх беларусаў на-

споўнілася 89 гадоў, Людміла Рагуля, Натальля Навіцкая, Надзея Баран, Вера Радак, Вольга Грыцук, Ліда Цялеш, Эўлын Кулеш, Ніна Чорны, Ганна Харэвіч, Элеанора Пітушка. Усім ім мы зычым здароўя і доўгіх гадоў жыцця!

Хочацца дажыць да сапраўднай свабоды ў краіне, якую мы так любім, – нашай дарагой Беларусі.

Марыя ГАНЬКО

Пілігрымка да Беларускага крыжа ў Мідлэндзе. Канец 90-х гг.

БНР: дзяржава або міт?

Найвышэйшая каштоўнасьць нацыі

Пытаньне, вынесенае ў загаловак гэтага артыкула, як быццам бы само сабой падказвае пэўны адказ. Гэтым пытаньнем загадзя “б’юць напавал” тых, хто ўшаноўвае памяць стваральнікаў Беларускай Народнай Рэспублікі і бачыць у ёй свой патрыятычны ідэал. Колькі напісана артыкулаў, у якіх з сарказмам і араганцыйай даводзіцца, што БНР не была дзяржавай, а была ў лепшым выпадку “спробай стварэньня дзяржавы”. Або нават папросту “фікцыяй”! Салідныя сьвія навукоўцы з паблажлівай усмешкай тлумачаць, што сапраўдная дзяржава – гэта тое, тое й тое... то бок, армія, паліцыя, фінансы, грамадзянства, а галоўнае – кантроль над тэрыторыяй краіны... і што ўсяго гэтага ў БНР не было або было ў недастатковым памеры... “Улада БНР была фікцыяй.

Рэальная ўлада знаходзілася ў руках кіраўніцтва нямецкай арміі,” – пісаў акадэмік АН РБ Іларыён Ігнаценка ў манаграфіі “Кастрычніцкая рэвалюцыя і самавызначэньне Беларусі” (назва манаграфіі дастаткова красамоўная). Даказьці гэты тэзіс няцяжка. І тым самым даводзіцца “неправамоцнасьць” тых, хто ў наш час уздымае сьцяг 25 Сакавіка, хто выступае супраць дыктатуры Лукашэнкі, супраць БССР у новай абгорцы.

Гэтая пазыцыя добра вядомая, і яна характэрная для ўсёй постсавецкай, а лепей сказаць, “нэасавецкай” прасторы. Гэта пазыцыя тых расейскіх гісторыкаў, публіцыстаў і палітыкаў, якія агітуюць за “славянскае братэрства”. Для іх і беларуская, і ўкраінская самабытнасьць і самадастатковасьць – заўсёды фікцыя, заўсёды праект заходніх спэцслужбаў... Братэрства – цудоўная рэч, але ў іхнім разуменьні яно азначае толькі адно – што б р а т а м і - с л а в я н а м і павінны на якім выкоў кіраваць з Масквы. Зь якое радасьці? Адказ відавочны: у адпаведнасьці з “правам моцы”, з нагоды наяўнасьці той самай магутнай дзяржавы, якая перайшла ім у спадчыну ад Расейскае імперыі (вядома, зь якім пыхлівым цынзізмам дзякаваў расейскім царам бальшавік Сталін).

Цяпер у Расеі паслядоўна адраджаецца нацыянал-сталінізм – хіба ў трохі мякчэйшай форме, з папраўкай на час. А гэты тып мысьленьня паважае толькі моц, і ў самой Расеі паважае толькі армію, спэцназ, ФСБ, АПЛ і ракетныя прылады – самыя пераканаўчыя атрыбуты дзяржавы. Сталіну, стваральніку савецкай звышдзяржавы, даруецца ўсё: гібель многіх і многіх тысяч прадстаўнікоў расейскай інтэлігенцыі, афіцэраў, сялянства, духавенства. Высаджаныя ў паветра храмы, загубленыя культура і правасьвядомасьць, генэрацыі, узгадаваныя ў мане, страху, на кар’ерызьме і даносах, выхаваныя на бяздумным фанатызьме – і ўсё дзеля гэтага звышдзяржавы, у якой, у адрозьненьне ад БНР, было ўсё. І калі ім дзеля гэтага не шкада сваіх, дык які ім клопат аб нейкіх Курапатах ці Катывіні?

Чырвоныя і белыя

Гісторыкі савецкай фармацыі бачаць у няўдачы БНР доказ таго, што яна не карысталася падтрымкай народу. Спрачаючыся з нацыянал-дэмакратамі, адзін

зь іх, кандыдат гістарычных навук Уладзімер Ягорычаў піша: “...для неабазнаных падкідваецца ідэя аб экспансіянісцкім характары савецкай улады на Беларусі (чытай: якая супярэчыла інтарэсам насельніцтва краю). І ні слова пра сапраўдныя прычыны правалу БНР!” Зразумела, з гэтага пункту гледжаньня прычына правалу стваральнікаў БНР у тым, што яны не абавіраліся на народныя масы. А перамога бальшавікоў даказвае, што народ быў за іх, што савецкая ўлада адпавядала “інтарэсам насельніцтва краю”! БНР сапраўды ня з д о л е л а абараніць сябе.

Першы старшыня Ўраду БНР
Язэп Варонка

Менск. Дом, у якім была абвешчаная незалежнасьць БНР.
Мастак Віктар Сташчанюк. 1988 г.

Але ў беларусаў на той момант даўно ўжо не было сваёй дзяржавы, у той час як антыбальшавіцкія сілы ў самой Расеі з апорай на афіцэрства, казачтва, падтрымку, хоць і непаслядоўную, заходніх дзяржаваў, пад сьцягамі расейскай нацыянальнай ідэі і праваслаўя таксама ня здолелі перамагчы чырвоных. Ці таму, што за бальшавікоў быў народ? Сялянскія паўстаньні ў розных кутках краіны паказалі, што гэта не зусім так. Прычына перамогі чырвоных – ня толькі ў прывабнасьці ідэяў камунізму, але і ў тым, што бальшавікі авалодалі самай дасканалай тэхналёгіяй гвалту і інфармацыйных маніпуляцыяў, заўсёды карысталіся інструмэнтам апераджальнага тэрору.

Стваральнікі БНР не былі геніяльнымі катамі і дэмагогамі. Яны былі сацыялістамі і сацыял-дэмакратамі, але не такімі, зь якіх вырасьлі Ленін, Троцкі і Сталін. Яны не пачалі з татальнага тэрору сваіх патэнцыйных ворагаў, не перасьледавалі вернікаў, ня бралі закладнікаў, не стваралі канцлягераў, не нацкоўвалі адзін на аднаго грамадзянаў сваёй краіны, не сеялі клясавай, этнічнай або канфэсійнай нянавісьці: так, у верасні 1918 г. у Раду БНР увайшлі прадстаўнікі польскае мяншыні, праваслаўнага духавенства, Менскага праваслаўнага брацтва, расейскіх кадэтаў...

Рада БНР працавала ў няпростых умовах – спачатку нямецкай, потым польскай акупацыі. Ні савецкая Расея, ні Нямецчына, ні Польшча не хацелі бачыць на мапе незалежную Беларусь. Беларусь была прадметам гандлю паміж бальшавікамі і кайзэрам на перамовах у Берасьці, а потым паміж бальшавікамі і палякамі. На беларускія землі кваліфікацыя Летува, Латвія, Украіна, Польшча... І сама ідэя незалежнасьці Беларусі ўзьнікла не адразу. Спачатку на першым Усебеларускім зьездзе было абвешчана аб неабходнасьці стварэньня беларускай аўтаноміі ў складзе абноўленай фэдэратыўнай Расеі. На гэтым зьездзе былі шырока прадстаўлены сацыялістычныя партыі, і яго ініцыятарам выступіў беларускі абласны камітэт Усерасейскага зьезду сялянскіх дэпутатаў.

Трохі раней у Беларусі пачаліся размовы пра аб’яднаную беларуска-летувіскую дзяржаву; за яе агітаваў, у прыватнасьці, Раман Скірмунт, правы палітык, які ледзь не зрабіўся прэзыдэнтам БНР. Але імклівая зьмена гістарычных варункаў дазволіла высунуць сьмелую на той час ідэю поўнай незалежнасьці Беларусі. Незалежнасьць беларускай рэспублікі была абвешчана 25 сакавіка 1918 г. у Трэцяй устаўной грамаце Рады БНР, створанай на базе Усебеларускага зьезду. Радзе давялося пачынаць у ва ўмовах нямецкай акупацыі, вытрымаць прыніжэньне, калі нямецкія жаўнеры здымалі беларускі сьцяг з будынку Народнага камісарыяту і канфіскавалі касу НК. На шчасьце, хаця немцы спачатку разганалі інстытуты беларускай улады, кіраўнікі БНР не былі арыштаваныя. Некаторыя сябры Рады БНР, як кансэрватары, такі сацыялісты, зьвярнуліся да кайзэра

Вільгельма зь лістом, у якім яны заяўлялі, што бачаць будучыню Беларусі ў складзе Нямецчыны. Гэта выклікала раскол унутры Рады. Сёньня лідэрам БНР любяць закідаць гэты свайго роду калябарацыйнізм. Але час паказаў слушнасьць такой стратэгіі: прыход бальшавіцкай Масквы быў, безумоўна, горшым варыянтам, хаця БНР вяла перамовы і з Савэтамі – аб прызнаньні Масквой незалежнасьці Беларусі ў хаўрусе з РСФСР. Місіі, што мелі на мэце прызнаньне БНР, былі накіраваныя таксама ў Польшчу, Швайцарыю, Данію... Гэтыя дыпляматычныя намаганьні працягваліся і пры польскай акупацыі. У 1919-1920 гг. дэ-факта або дэ-юрэ Беларускаю Народную Рэспубліку прызналі Нямецчына, Латвія, Летува, Эстонія, Чэхаславакія, Баўгарыя, Фінляндыя, Турцыя...

Сьлед у гісторыі

Тыя некалькі месяцаў, якія гісторыя дала праекту беларускіх патрыётаў, вялася разнаплянавава дзяржаўная работа – па кансалідацыі

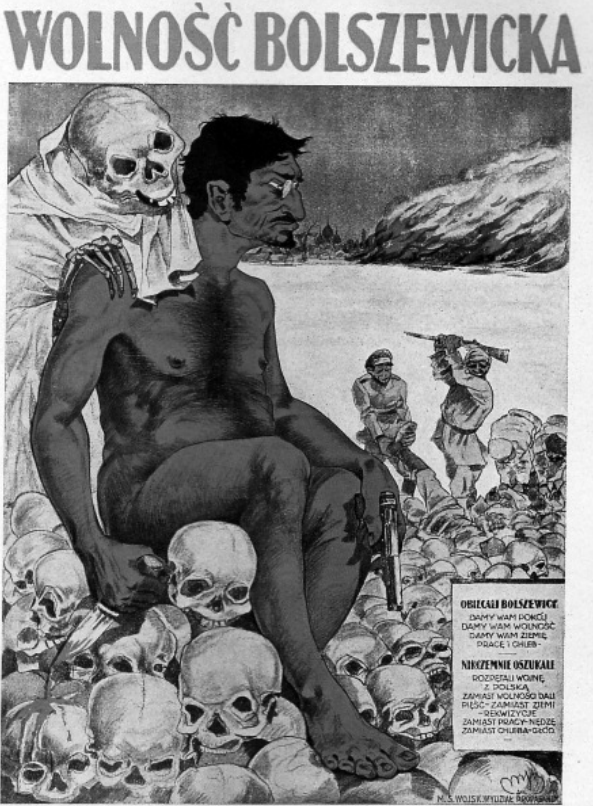
палітычных сілаў, пераадоленьні расколаў унутры самой Рады, па прызнаньні БНР міжнародным супольніцтвам, быў закладзены падмурак заканадаўства аб мясцовых выбарах, ствараліся інстытуты, якія меліся падтрымліваць і разьвіваць беларускую культуру. Дзяржаўнай мовай была абвешчана беларуская, старабеларуская сымболіка таксама атрымала дзяржаўны статус. На думку гісторыка Анатоля Сідарэвіча, “найбольшых посьпехаў БНР дасягнула ў разьвіцьці асьветы і культуры”. Для падрыхтоўкі настаўнікаў беларускіх школаў у Менску былі створаныя курсы беларусазнаўства. Была заснаваная Беларускае кансэрваторыя, распачатая падрыхтоўка да адкрыцьця Беларускага ўнівэрсытэту, падтрымліваўся беларускі тэатар, у прыватнасьці, Першае таварыства беларускай драмы і камэдыі з хорам, арке-

стар народных інструмэнтаў і ансамбль нацыянальнага танцу. Актывізавалася беларуская выдавецкая справа: выйшлі з друку “Кароткі нарыс гісторыі Беларусі” Ігнатаўскага, “Гісторыя беларускае літаратуры” Гарэцкага, “Геаграфія Беларусі” Смоліча, выходзілі газэты “Звон” і “Беларусь”, часопісы “Беларускае жыцьцё” і “Рунь”. Крок за крокам Беларускае Народная Рэспубліка ішла да станаўленьня беларускай дзяржаўнасьці, закладваліся асновы мірнага жыцьця ў шматканфэсійнай і шматэтнічнай краіне...

На жаль, эпоха аддала перавагу самым жорсткім і бесчалавечным сілам – камунізму і нацызму. Беларускае Народная Рэспубліка была асуджаная менавіта праз свой ідэалізм. Але годна ўвайсьці ў гісторыю пад нацыянальным сьцягам значна больш важна, чым стварыць “сапраўдную” дзяржаву...

Эдуард ЗІБНІЦКІ
Пераклад з расейскай В.Кавалёвай

Польскі антыбальшавіцкі плякат 20-х гг.

Івонка Сурвілла нарадзілася 11 красавіка 1936 г. у Стоўпцах, у сям’і ўладзімера і Эвэліны Шыманцоў. Пасьля далучэньня Заходняй Беларусі да СССР бацька Івонкі, які працаваў галоўным інжынэрам на электрастанцыі ў Баранавічах, быў арыштаваны і асуджаны на пяць гадоў. Калі Другая сусьветная дакацілася да Беларусі, яму ўдалося ўцячы з турмы і вярнуцца дадому.

Перад другім надыходам бальшавікоў у 1944 г. Уладзімер і Эвэліна, ведаючы пра непазьбежныя новыя рэпрэсіі, вырашылі ўцякаць з трыма малымі дзецьмі на Запад. Спачатку сям’я знайшла прытулак у Даніі, дзе ў лягеры для ўцекачоў захварэла і памерла наймалодшая дачушка Прудслава. Дзевяцігадовая Івонка і васьмігадовы Лёнік таксама моцна хварэлі, але выжылі.

У 1948 г. Шыманцы пераехалі ў Францыю па праграме эміграцыі ўцекачоў. Івонка скончыла сярэднюю школу ў Парыжы і паступіла ў Вышэйшую мастацкую школу, а потым перайшла ў Сарбону, дзе вывучала ангельскую і скандынаўскія мовы.

У Францыі сям’я Шыманцоў заўсёды брала чынны ўдзел у грамадзка-палітычным і культурным жыцьці беларускай дыяспары. На ўсясьветным зьездзе беларускай эміграцыі ў кастрычніку 1948 г. Івонка ўпершыню пазнаёмілася з сваім будучым мужам, Янкам Сурвіллам.

Яны ажаніліся ў 1959 г., і Івонка пераехала ў Мадрыд, дзе Янка ад 1958 г. вёў беларускія перадачы на Гішпанскім радыё. Ад таго часу і аж да 1965 г., калі гішпанскае радыё пасьля дамовы з СССР зачыніла 16 нацыянальных перадачаў (беларускую ў тым ліку), маладая сям’я працавала над радыёперадачамі супольна. У Мадрыдзе таксама нарадзіліся іхнія дачушкі: Ганна і Паўлінка.

Пасьля закрыцьця радыёперадачаў Янка працаваў журналістам на радыё, а Івонка – выкладчыцай у Францускім інстытуце ў Мадрыдзе. У 1969 г. Сурвіллы пераяжджаюць у Канаду, дзе Івонка працавала ў канадзкім урадзе: спачатку перакладчыцай, потым рэдактарам, а скончыла сваю кар’еру кіраўніцай вялікага аддзелу ў Міністэрстве здароўя.

У 1989 г. Івонка Сурвілла разам з групай сяброў заснавалі Канадзкі фонд дапамогі ахвярам Чарнобылю, а ў 1992 г. – упершыню ў сьвядодым веку – Івонка наведвала Беларусь, дзе ўдзельнічала ў кангрэсе “Сьвет пасьля Чарнобылю”.

Івонка ўспадкавала ад бацькі вялікія здольнасьці да маляваньня. Яна займаецца жывапісам і графікай, была ўдзельніцай больш як 30 мастацкіх выставаў.

31 жніўня 1997 г. на сэсіі Рады Беларускай народнай рэспублікі пры выбарах новага кіраўніка ўраду большасьць галасоў была пададзена за сп. Сурвілла. Такім чынам, пасьля Янкі Серады, Пётры Крэчэўскага, Васіля Захаркі, Міколы Абрамчыка, Вінцука Жук-Грышкевіча і Язэпа Сажыча Івонка Сурвілла стала сёмым старшынём Рады БНР.

С ё м ы

Марына Цьвятаева напісала кнігу, назваўшы яе “Мой Пушкін”. Мы ўсе разумеем, што такой назвай Марына Іванаўна не прысвойвала сабе расейскую культурную спадчыну, а выяўляла сваё асабістае стаўленьне да гэнэрацыі расейскай літаратуры. Вось і я сваім сьціплым словам спрабую выказаць асабістае стаўленьне да гэнэрацыі беларускай нацыі – да Івонкі Сурвіллы, з роду Шыманцаў.

Калі бывае асабліва цяжка, я імкнуса ўзгадаць самае лепшае, што адбылося ў маім жыцьці. Значную частку такіх успамінаў складаюць сустрэчы і сяброўствы з рознымі людзьмі. Мне здаецца, што нават нечаканыя сустрэчы на самрэч не заўсёды бываюць выпадковымі. Адна з найбольш лёсавызначальных сустрэчаў адбылася ў 1981-м, на другі год пасьля майго пера-

ноку – той, незабыўны. “Ці Вы зь Беларусі, спадарыня?” – прагучаў мілагучны голас Івонкі. “Так,” – нечакана для сябе па-беларуску адказала я (на той час я была расейскамоўнай). І адразу пачула запрашэньне на абед, такое шчырае, што і ў галаву не прыйшло адмовіцца. А калі мы праз кароткі час сустрэліся, мне здалося, што я ведаю гэтую сям’ю ўсё жыццё, што крыўднай воляю лёсу я была ад іх надоўга адлучана, але цяпер ужо ўсё будзе добра, таму што мы нарэшце разам. Такое ж самае пачуцьцё ахоплівае мяне і цяпер пры нашых, на вялікі жаль, рэдкіх сустрэчах – жыцьцё раскідала нас за 600 кілямэтраў адна ад адной.

А спачатку, першыя сем гадоў, мы сустракаліся штотыдня: часам у Плескачоў, часам у нас, а найчасцей у цёплай і такой беларускай хаце

Мая Івонка, або Чым я абавязаная Івонцы Сурвілле

езду ў Канаду. Гэтая сустрэча – зь сям’ёй Сурвіллаў – была, без перабольшваньня, Боскім падарункам. Яна ў вялікай ступені вызначыла напрамак майго далейшага жыцьця.

Уявіце сабе ізаляцыйную халадэчу першых гадоў эміграцыі... Цяпер ад тых часоў засталіся толькі цыманы ўспаміны – аб беспрасьвецы выжываньня і цяжкасьцях “урастаньня” ў новую глебу. І вось у гэтым нязвыклым сьвеце, які часам мог падацца няўцямным і нават варожым, раптам запальваецца знаёмы агеньчык сяброўства, любові, цеплыні, духоўнай роднасьці – той роднасьці, што рэдка сустрэнеш і паміж сваякоў. Такім агеньчыкам, які ніколі не апаліе, але саграе душу і асьвятляе дарогу, сталася для мяне сустрэча з усімі Сурвілламі, але найперш з Івонкай: жонкай, маці, лінгвістам, прафэсійным кіраўніком, чужоўнай мастачкай і незаменным сябрам. Зь яе таленавітым, поўным любові і спагады, справядлівым, мудрым сэрцам і незямной душою, Івонка – жывое ўвасабленьне лепшых якасьцяў сапраўднага сябра. Апроч усяго, ёй уласцівыя неверагодная сьціпласць і ўменьне знаходзіцца там, дзе яна найбольш патрэбная. Мне сапраўды пашанцавала, як і кожнаму, хто сутыкнуўся з Івонкай у жыцьці, але ўсё ж здаецца, што мне пашанцавала трохі больш: увосень 2006-га я адсьвяткавала чвэрць стагодзьдзя нашага сяброўства!

А пачыналася яно так... У 1981 г. я была прынятая на доктарскую праграму (славянская катэдра) Атаўскага ўнівэрсытэту. На той час я ўжо працавала ў некалькіх балет-

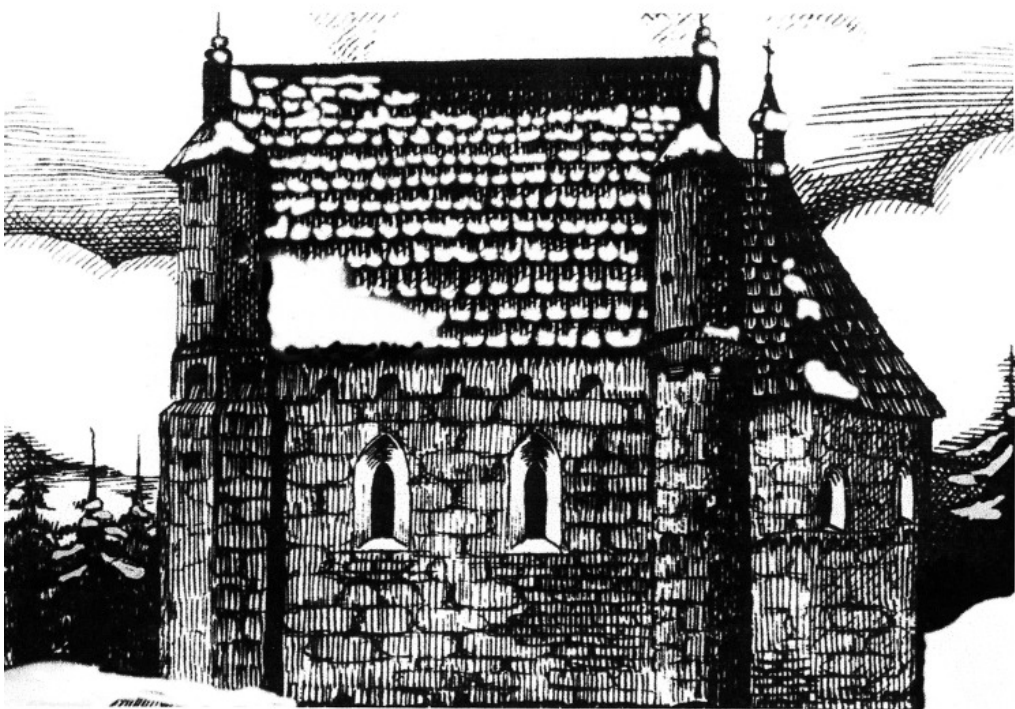
Сурвіллаў. Тут я, зьянявечаная савецкай адукацыяй, прайшла насычаны курс беларускай гісторыі, адкрыла для сябе беларускую літаратуру, адчула і зразумела сваю любоў да роднай зямлі.

Там, у гэтай хаце, і нарадзілася ідэя аб стварэньні фонду дапамогі дзецям Чарнобылю. Ніколі не забуду, як у дзень, калі мы ўкладалі нашыя сьціплыя асабістыя грошы, каб адчыніць рахунак і пачаць афармленьне дакумэнтаў, Івонка зірнула на мяне сваімі прамяністымі вачыма і запыталася: “Як на тваю думку, Зіначка, ці назьбіраем мы калісьці дзесяць тысяч даляраў на дапамогу Беларусі?” Менш чым за два гады ў нас было ўжо дваццаць пяць тысяч, і гэта дало нам магчымасьць прывезьці першую групу беларускіх дзяцей на аздараўленьне ў Канаду.

Самымі пасьпяховымі ў гісторыі фонду былі 1996-97 гады. У кожны зь іх мы прывозілі зь Беларусі па 600 дзяцей, і на рахунак фонду было ўжо каля мільёна даляраў. Ільвіную долю ўсёй працы з дня заснаваньня фонду вяла Івонка, бо

я пераехала з Атавы ў Ватэрлё, пакінуўшы на яе штодзённую работу з дакумэнтамі. Праўда, на той час мы ўжо ўсталяваліся як правамоцны фонд. Тым ня менш, каб падтрымліваць і разьвіваць арганізацыю, патрэбная была штодзённая і нават штоночная праца. І Івонка праз шмат гадоў дабрахвотна цягнула гэты воз, адрываючы гадзіны ад сну і ня ведаючы адпачынку. Яна і з дакумэнтамі, яна і з прэсай, яна і зь дзецьмі, яна і з канадзкімі сем’ямі, якія бралі беларускіх дзяцей на аздараўленьне. Ды ўсяго й не зьлічыць. Уся гэтая ня толькі неаплачана, але часцьцю неаддзячная праца рабілася ў дадатак да штодзённай нагрукі на службе і ў сям’і – Івонка кіравала вялікім дэпартамантам ува ўрадзе Канады, а таксама гадала дзвюх дачок зь Янкам, які й сам служыў ува ўрадзе эканамістам і рэдактарам часопіса. Янка, безумоўна, дапамагаў і парадаў, і справай. Ну а на конт таго, каб “жыць для сябе”, дык ім так ніколі і не ўдалося пажыць у спакоі і для сябе... Бо абое, да ўсяго, – надзвычай творчыя асобы. Янка – тонкі фатограф, а Івонка, што выходзіла ў мастацкай атмасфэ-

І.Сурвілла. Царква ў Сынкавічах. 1966-2007 гг.

старшыня

ры работ бацькі, выдатнага мастака, заўсёды адчувае сябе шчаслівай сам-насам з палітраю. Але жыццё склалася так, што да палітры яна падыходзіць усё радзей...

Займаючыся фондам, мы адначасова прыкладалі шмат высілкаў, каб прапагандаваць беларускую культуру ў асяродзьдзі канадзкіх ды амэрыканскіх славістаў, у якіх раней было вельмі цямнае ўяўленьне пра месца беларусаў у славістыцы. Так, пачынаючы з 1989 году, былі падрыхтаваныя і прачытаны больш за 60 дакладаў на нацыянальных і паўночнаамэрыканскіх кангрэсах славістаў. Сёньня наша прысутнасьць у акадэмічных колах абсалютная і неаспрэчная. Неўзабаве пачала дапамагаць і “юная зьмена”: Паўліна Сурвілла, дачка Івонкі і Янкі, сёньня вырасла ў паважнага навукоўца зь імем, але й на пачатку шляху яна вылучалася наватарскімі навуковымі дакладамі, якія прыцягвалі маладых славістаў да нашай агульнай справы.

А ў 1991 г. захварэў Багдан Пляскач, духоўны брат Янкі Сурвіллы, мой дарагі настаўнік, арыгінальны мысьляр, бліскучы лінгвіст, паліглёт, які вольна валодаў сямнаццаццю мовамі. У яго, з выгляду амаль волата, які не хварэў ніколі ў жыцці, выявілі хуткацечную саркому. Янку хвароба сябра быццам падкасіла. Здавалася б, ну што магло так шчыльна яднаць атаіста Плескача і шчырага беларускага каталіка Сурвіллу? Не ўгадаю ніводнага вечара, каб яны не спрачаліся! Але ня ўсё так проста: інтэлектуальны і духоўны патэнцыял абодвух, імкненьне да свабоды, самапавага і, самае галоўнае, — павага і непахісная любоў і шчырасьць ува ўзаемадачыненьнях — дазволілі ім узгадаваць іх духоўнае братэрства і зрабілі на праўду неразлучнымі сябрамі.

І сама Івонка, і яе дачкі, Ганна і Паўлінка, лічаць, што хвароба самога Янкі Сурвіллы пачалася ў сувязі з узрушаньнем ад заўчаснай сьмерці Багдана Плескача. Янка хварэў доўга і цяжка. Івонка сышла з працы, каб даглядаць мужа, які знаходзіўся дома на працягу ўсёй сваёй пакутлівай хваробы. Івонка зрабіла гэты крок не вагаючыся, ні хвіліны ня думаючы пра сябе, хаця выдатна ведала: калі б яна засталася на працы яшчэ хоць на некалькі месяцаў, яе пэнсія была б нашмат больш прыстойная, чым тыя сьціплыя грошы, якія яна атрымлівае цяпер.

Калі Янка пайшоў з гэтага сьвету, Івонка, выснажаная фізычна і спустошаная маральна, таяла на вачах. І вось у гэты, здавалася б, найменш адпаведны момант у 1997 годзе яе абіраюць Старшыняй Рады БНР — кіраўніком беларускага ўраду на выгнаньні. І яна адраділася! У 2003 годзе Івонку пераабралі на другі тэрмін — настолькі высока ацаніла беларуская дыяспара (а яе, як мы ўсе ведаем, няпроста задаволіць!) арганізатарскія здольнасьці нашай дзяржаўнай дзяячкі. Яе інтэлігентнасьць, элегантнасьць і вытанчанасьць манераў, прадстаўнічацьць, шчырасьць і дакладнае разуменьне палітычнай сытуацыі, веданьне, акрамя роднай, беларускай, яшчэ шасьці моваў — французкай, ангельскай, гішпанскай, дацкай, польскай і нямецкай — зрабілі б гонар любой нацыі, што паважае сябе. І безумоўна, Івонка Сурвілла працягвае заставацца ня толькі палітычным лідэрам, але й бясспрэчным маральным аўтарытэтам і беззаганым сумленьнем свайго роднага беларускага народу. Таму я шчасьліва, што магу падзяліцца сваім аповедам пра Нашую Івонку, маю Івонку з вамі, мае суайчыннікі.

Зіна ГІМПЕЛЕВІЧ,
прафэсар Унівэрсытэту Ватэрлёо
На здымку (зьлева направа):
П.Сурвілла, З.Гімпелевіч, І.Сурвілла

Сям'я Шыманцоў у Даніі. 1946 г.

“З Брэмсвольду нас перавезлі ў курортны гарадок Скодсбарг на поўнач ад Капэнгагену (гаворка пра 1946-ы год. — Рэд.) і пасялілі ў перадваенным гатэлі ў адным пакойчыку з украінскай сям'ёй. Там я пазнаёмілася з Хрыстынай, Эляй і Аннай Расмусэн. Яны мяне ня толькі навучылі гаварыць па-дацку, але і паказалі, якая шчасьлівая можа быць штодзённая жыцьцё, калі людзі любяць адно аднаго, калі яны талерантныя, добразычлівыя і ветлівыя.

За шэсьць месяцаў, якія я правяла ў сям'і Расмусэнаў, я ня чула ніводнай сваркі, ніводнага няветлівага слова. Багатымі яны не былі, але былі даволі шчодрыя, каб дзяліць тое, што мелі, з чужым дзіцём. Калі я іх зноў адведала ў 1954 годзе, я спыталася тады ўжо старэнькую фру Расмусэн, як я магу ёй адудзячыцца за ўсё, што яна для мяне зрабіла. Яна мне адказала: “Калісь зрабі і ты тое самае”.

Праз гадоў трыццаць пяць прыпомніліся мне гэтыя словы, калі давялося стварыць Канадзкі фонд дапамогі ахвярам Чарнобылю ў Беларусі”.

“Спадар Рыдлеўскі завёз нас на выспу Ля Гранд Жат, дзе мы пасяліліся ў адным маленькім пакойчыку старога перадваеннага гатэлю (дзея адбываецца ў 1948-м годзе. — Рэд.). Толькі пад восень перабраліся ў два пакойчыкі, дзе і жылі, пакуль не пачалі будаваць сваю хату ў 1952 годзе.

Адзін з пакойчыкаў, тры на тры мэтры, быў нашай сталавай, заўсёды поўнай сяброў, і працоўнай, дзе дзеці рабілі вечарамі школьныя заданьні, а тата даваў лекцыі матэматыкі ды фізыкі хлопцам, якія стараліся прадаўжаць навуку, перарваную вайной. Гэта была таксама спальня бацькоў. Другі пакойчык такой жа плошчы быў спальняй дзяцей і кухняй. Там стаяла і маміна швейная машына, на якой яна старалася падзарабіць пару грошаў, бо тата зарабляў вельмі мала ў

Так друкаваліся тэксты беларускіх перадачаў Гішпанскага радыё. Мадрыд, 1964 г.

У 2008 г. у сэрыі “Бібліятэка Свабоды. XXI стагодзьдзе” выйшла кніга ўспамінаў Івонкі Сурвіллы “Дарога. Стоўпцы — Капэнгаген — Парыж — Мадрыд — Атава — Менск”. У прадмове да выданьня дырэктар беларускай службы Радыё Свабода Аляксандар Лукашук напісаў: “Сёмы старшыня Рады БНР Івонка Сурвілла, якая ніколі не жыла ў незалежнай Беларусі, нарадзілася пад польскім панаваньнем, перажыла савецкую акупацыю, пакінула радзіму падчас гітлераўскай, але яе дарога заўсёды была вольная, і дарога вяла да Беларусі”.

Прапануем нашым чытачам урыўкі з гэтае кнігі.

маленькім атэлье, дзе рамантаваў маторы.

У тыя гады выспа Ля Гранд Жат была месцам, дзе жылі бедныя эмігранты. Дзіўна, але сёньня гэта адзін з найбольш прэстыжных раёнаў Парыжу. Зусім нядаўна тут набыў кватэру прэзыдэнт Францыі Сарказі”.

“Кожную нядзелю сям'ёй мы езьдзілі на службу да айца Льва Гарошкі, у капліцу пад касцёлам Сэн-Сюльпіс. Там звычайна зьбіралася шмат людзей, ня толькі ўніятаў, якіх было ў Парыжы вельмі мала, але і праваслаўных, і каталікоў. Вера-вызнаньне нас не разьдзяляла,

зьяжджаліся мы ўсе, таму што служба была беларуская.

Пасьля службы звычайна ўсе разам накіроўваліся ў бок мэтро “Сэўр-Бабілён”, пасьля чаго наша сям'я ішла пешкі ў нейкі музэй — найчасцей Люўр, дзе праводзіла рэшту дня”.

“Галоўным месцам спатканьня для беларусаў у Парыжы быў прафсаюзнны будынак Францускай канфэдэрацыі хрысьціянскіх работнікаў, у сквэры Манталён. Там адбываліся і выставы, і зборкі, і ўрачыстыя сьвяткаваньні нашай грамады.

У прафсаюзным доме сьвятакавалі мы кожны год 25 Сакавіка і адзначалі Слуцкае паўстаньне. Пасьля дакладу на тэму дня быў звычайна канцэрт, выступалі зь вершамі, сьпяваю Віктар Жаўняровіч. Падросшы, я часам вяла гэтыя сьвяткаваньні.

У Нёі мы вышылі шмат народных касцюмаў. Вышывалі іх для студэнтаў у Лювэне, для сябе, для паказу на міжнародных выставах. Ініцыятыва была Ніны Абрамчык, я малявала ўзоры, вышывалі мама, Ніна, Валя Кавалеўская і я. Шмат гадоў пасьля пабачыла ў Канадзе вышываную кашулю з узорам, які я была прыдумала ў свае дванаццаць гадоў у Парыжы”.

На заняткі ў Сарбону. 1950-я гг.

шчодрасьці я не магла забыцца, і калі Янка праз год пераехаў з Мэцу, дзе ён тады працаваў, у Парыж, я на яго ўжо глядзела з асаблівым захапленьнем”.

“Між 8 сьнежня 1958 году і 31 траўня 1965 году Гішпанскае нацыянальнае радыё перадавала штодзённыя беларускія радыёперадачы, скіраваныя на Беларусь. Былі гэта праграмы цалкам незалежныя, бесцэнзурныя.

Гішпанцы лічылі, што ніхто так добра ня ведае, што хочучь беларусы пачуць, як самі беларусы. Адзінае, чаго вымагалі штодзённа, гэта некалькі радкоў справаздачы пра нашу праграму дня. За шэсьць з паловай гадоў існаваньня беларускіх радыёперадачаў Гішпанскага нацыянальнага радыё прагучалі 2383 штодзённыя праграмы.

Вёў радыёперадачы з Мадрыду мой муж Янка Сурвілла. Я яму дапамагала, калі яго найлепшы супрацоўнік і прыцель Віця Сянкевіч, зь якім ён пачынаў, выехаў з Мадрыду ў 1961 годзе.

(Працяг на стар. 10)

Ганна, Паўлінка, Янка і Івонка Сурвіллы. 1982 г.

(Працяг з стар. 9)

Перадачы Янка ўважаў найбольшым дасягненнем свайго жыцця. На само здабыццё іх спатрэбілася паўтара году старанняў – праўда, пры супрацоўніцтве і падтрымцы органаў Рады БНР, якія забавязаліся ўтрымоўваць неабходных працаўнікоў радыёперадачай. Гішпанцы далі нам тэхнічныя магчымасці з умовай, што беларускае грамадства возьме на сябе ўтрыманьне працаўнікоў. На такіх умовах вяліся радыёперадачы з Мадрыду і для большыні іншых краінаў.

За гэтыя шэсьць з паловай гадоў нам трэба было падрыхтаваць штодня спачатку пятнаццаціхвілінную, а пасля – ад 21 ліпеня 1960 году – дваццаціхвілінную радыёперадачу, якая перадавалася два разы кожны дзень. Не было тады ні кампутараў, ні факсаў, ні ксэраксаў. Мелі ў хаце дзьве прылады – друкарку і радыё, на якім праяралі, як чуваць перадачы.

Раніцай Янка а восьмай гадзіне ехаў на радыё па дэпэшы. Вярнуўшыся, дыктаваў паводле іх навіны дня, якія займалі прыблізна чацвёртую частку радыёперадачы, і пісаў або проста дыктаваў камэнтар на міжнародныя падзеі. Я ў гэтым часе ўжо пачынала перапісваць знойдзены ім або напісаны галоўны артыкул ці гутарку на беларускую тэму. Усяго, апрача першай і апошняй бачынак з прывітаньнем і разьвітаньнем на фоне “Пагоні”, трэба было надрукаваць шэсьць з паловай бачынак машынапісу. Гэта займала аж да паўпятай гадзіны па абедзе, а тады ўжо не было іншага выйсьця, як бегчы па таксоўку і

годзе на старшынеўства Беларускага інстытуту навукі і мастацтва ў Канадзе, стаў Беларускі тыдзень студыяў, прысьвечаны беларускай прысутнасьці ў Паўночнай Амэрыцы. Ён прайшоў у 1975 годзе ў Атаўскім унівэрсытэце. Арганізацыя такой падзеі заняла шэсьць месяцаў. Аб’ехалі мы тады шмат беларускіх асяродкаў у Злучаных Штатах і Канадзе, каб сабраць дастаткова твораў народнага мастацтва на выставу. Шмат высылкаў спатрэбілася, каб здабыць сродкі, зацікавіць журналістаў і дакладчыкаў ды арганізаваць супольна з унівэрсытэтам вечар у гонар Натальі Арсеньневай і канфэрэнцыю, у якой бралі ўдзел найвыдатнейшыя навукоўцы беларускай дыяспары Паўночнай Амэрыкі і некалькі вядомых украінскіх беларусістаў.

Пасля гэтага не было тыдня, каб ня трэба было ісьці мужу або мне на міжэтнічныя паседжаньні ці імпрэзы, у арганізацыі якіх мы часта бралі ўдзел.

Янка звычайна займаўся палітычнай дзейнасьцю зь іншымі этнічнымі групамі, а я брала ўдзел у шматкультурным жыцці і ў сувязях у галіне культуры”.

“Калі я ехала ў Нью-Джэрсы на XXII Сэсію Рады Беларускай Народнай Рэспублікі ў канцы жніўня 1997 году, гэта значыць менш чым праз тры месяцы пасля сьмерці Янкі, дык нават у галаву мне не прыйшло, што нехта захоча выстаўляць маю кандыдатуру на старшынеўства Рады БНР.

Для мяне было толькі вельмі важна, каб Рада выбрала адпаведнага чалавека на гэтае вельмі адказнае становішча. За месяц перад сьмерцю мой муж казаў Міколу Ганько і Барысу Рагулю, які тады выконваў функцыі старшыні Рады, што “Рада БНР – гэта найбольшы скарб беларускага народу”. Гэта мяне вельмі ўразіла. Магчыма, і таму мне было так важна дагледзець, каб скарб гэты быў у добрых руках.

Аднак калі мне запрапанавалі вельмі паважаныя мной людзі выставіць маю кандыдатуру на старшынеўства Рады, я адмовілася. Засьвежая яшчэ была магіла Янкі, завялікае маё гора. У канцы, аднак, упэўненая, што і так мяне ня выберуць, згадзілася на гэты першы крок.

Толькі калі палічылі галасы й аказалася, што большыня радных прагаласавалі за мяне, згадзілася ўзяць на сябе гэтую адказнасьць – і прыняць гэты вялікі гонар. Гэта было 31 жніўня 1997 году.

У Рад уваходзяць восемдзесят радных, якія жывуць фактычна на ўсіх кантынэнтах. Выканаўчы орган Рады – Прэзыдыюм. Ён і выконвае функцыі беларускага ўраду ў выгнаньні.

На сёньня гэта адзіны ўрад былых падсавецкіх краінаў, які не злажыў свайго мандату. Нярэдка ў нас, сябраў Рады, пытаюцца: “А пры якіх умовах вы перадасьце свае паўнамоцтвы Беларусі?” Згадаю, што быў такі момант на пачатку 1990-х гадоў, калі Рэспубліка Беларусь, аднавіўшы незалежнасьць, афіцыйна вярнула свае сымбалі, загаварыла па-беларуску. Але Рада не палічыла магчымым перадаць мандат Вярхоўнаму Савету, абранаму ў савецкі час. Рада БНР

готовая перадаць свой мандат той Беларусі, у якой незалежнасьць і дэмакратычныя свабоды замацуюцца незваротна.

Пакуль Беларусь ня будзе поўнасьцю незалежнай, сувэрэннай і дэмакратычнай дзяржавай – такой, якой яе беларускі народ абвясціў Актam 25 Сакавіка, Рада будзе працягваць змаганьне, каб дасягнуць гэтай мэты”.

рэдакцыйнае апытаньне

Зьмітры Эляшэвіч:

Для нас гэтая Сустрэча была першай, на якую мы з Таняй трапілі (калі не лічыць 26-й Сустрэчы, якая адбывалася ў нас у Таронце). Неяк усё ня ўкладвалася выбрацца раней. Таму нам усё было “на ўра!”. І арганізацыя Сустрэчы, і пленэр, і валејбол, і кніжная выстава. Уразіў

б добра, каб прыяжджала больш гасцей зь Беларусі (хаця я разумею, гэта й цяжка, і дорага), а таксама, каб прысутнічалі госьці зь іншых дыяспараў і прадстаўнікі ўладаў.

Вельмі спадабаўся канцэрт, вялікі дзякуй артыстам і арганізатарам! Я бачыў, як пасля канцэрту да выканаўцаў падыходзілі гледачы і дзя-

У валејбольным турніры перамагла каманда беларусаў Канады

і сам “Полацк” з надзвычайным хараством яго ўзньёслай царквы ды зьлёным цяністым абшарам – самым сапраўдным нашым беларускім кутком у Амэрыцы. Не паглыбляючыся занадта ў развагі, скажу, што Сустрэчы абавязкова мусяць ладзіцца і найдалей. Ёх трэба рэкламаваць як найшырэй, заахвочваючы ўсіх бяз вынятку землякоў далучацца. Бо натхніць такія Сустрэчы могуць нават тых, хто прыехаў на гэты бок зямной кулі “па каўбасу”.

Юры Шаўчэнка:

Пачну з уражаньняў ад падарожжа з Таронта да Кліўлэнду і назад. Я ехаў у адной машыне з цудоўнай кампаніяй у асобах Івонка Сурвіллы, Зіны Гімпелевіч і Валянціны Шаўчэнкі. Час прайшоў у размовах, з гумарам і жартамі, таму дарога праяццела непрыкметна.

Цяпер пра самую Сустрэчу беларусаў Паўночнай Амэрыкі. Папершае, я быў захоплены “Полацкам” і па-добраму пазайздросціў тамтэйшым беларусам. Выдатны будынак, прасторная заля, вялікі

кавалі за выступленьне. Запомніўся таксама кніжны кірмаш, дзе было нямала цікавых і рэдкіх выданьняў і дзе я набыў шмат кніг.

Пасля вяртаньня дадому я яшчэ шмат дзён быў пад уражаньнем ад убачанага і пачутага на Сустрэчы. Было сумна, што сьвята скончылася, крыўдна за нас, беларусаў, што мы ня можам жыць на нашай зямлі і гэтаксама сустракацца пад нашым бел-чырвона-белым сьцягам, як мы сустрэліся ў Кліўлэндзе.

Ілона Багінская:

Мне было вельмі прыемна спаткаць на Сустрэчы людзей, зь якімі я ня бачылася аж ад моманту свайго ад’езду зь Менску ў 99-м – напрыклад, Ганну Сурмач, якая доўгі час жыва ў Празе, а цяпер жыве ў Нью-Ёрку. Наагул цікава было сустрэцца і паразмаўляць зь беларусамі-неканадзійцамі, запытацца, як яны жывуць, якія ў іх праблемы і клопаты. Напрыклад, сярод амэрыканскіх беларусаў было шмат эмігрантаў пасьляваеннага пакаленьня – у Таронце мы ўжо амаль ня маем прадстаўнікоў гэтай генэрацыі. І яшчэ

У першы вечар удзельнікі Сустрэчы дапазна сьпявалі пад баян Фёдара Паўлаўца

надзел зямлі, якая і колерам, і ляндыштам нагадвае беларускую. Нізкі паклон людзям, якія стварылі гэты куток і пакінулі нам у спадчыну такую цудоўную мясціну.

З самай першай хвіліны я адчуў сябе як у Беларусі: адкрытыя ветлівыя людзі, наша мова, а колькі было цікавых сустрэчаў, размоваў, спрэчак!

Нарэшце спраўдзілася мая мара: я здолеў асабіста пагаварыць зь Зянонам Пазынькам і нават узяць у яго аўтограф!

Адаючы належнае арганізатарам Сустрэчы і ведаючы не са словаў, а з уласнага досведу, якая гэта нялёгкае справа, я ўсё ж лічу, што было замала дыскусій, дыспутаў, “круглых сталоў”. Было

мне вельмі спадабаўся і сам Кліўлэнд, і беларуская царква ў “Полацку”, расьпісаная бацькам і сынам Марачкінымі. Калі гаварыць пра дробныя недахопы, дык часам на Сустрэчы бракавала інфармацыі – напрыклад, пра месца і расклад багаслужбаў у нядзелю, у выніку чаго некаторыя заблыталіся і ня трапілі, куды хацелі.

Яшчэ такое пажаданьне: наступны раз арганізаваць для ўдзельнікаў сустрэчы невялікую аглядную экскурсію па цэнтры гораду, бо Кліўлэнд – даволі цікавая і маляўнічая мясціна. Калі падсумаваць, дык я лічу такія Сустрэчы вельмі карыснымі і патрэбнымі для беларускай грамады.

Пікет каля расейскай амбасады ў Атаве. 1 красавіка 2006 г.

імцацца на радыё чытаць праграму.

Так кожнага дня, аж пакуль не прыдумалі рыхтаваць і начытваць наперад нядзельную праграму, і, такім чынам, мець адзін дзень адпачынку на тыдзень. Адпачынку, праўда, адносна – бо трэба было думаць пра перадачу наступнага дня”.

“Першай паважнай імпрэзай, якую мы арганізавалі пасля майго абраньня ў 1974

Вольга Манькоўская:

Калі вельмі каротка казаць – найбольш спадабалася, што на Сустрэчы ўсё было зроблена ад душы. Таму там было так прыемна знаходзіцца. Магчыма, першы дзень імпрэзы можна было б зрабіць трошкі больш насычаным: наладзіць, напрыклад, пару “круглых сталоў”, а таксама даваць больш абвестак – хто прысутнічае на Сустрэчы, дзе знайсці тое ці тое. Бо ў суботу людзі яшчэ не пасьпелі перазнаёміцца і імкнуліся трымацца сваіх дэлегацыяў. З выступоўцаў найбольш спадабалася старшыня “Бацькаўшчыны” Алена Макоўская, мне здалася, яна казалая найбольш актуальныя рэчы. І яшчэ вельмі ўразіў айцец Аляксандар Надсан. Мы зь ім доўга размаўлялі, і ў мяне было пачуцьцё, што гэта незвычайны, “незямны” чалавек. Ён мне, між рознага іншага, сказаў адну рэч, якая была для мяне рэвэляцыйнай: што кожны чалавек **павінен** адчуваць сябе шчаслівым, бо толькі шчаслівы чалавек можа прынесці шчасьце іншым людзям.

Неаднаразовы ўдзельнік Сустрэчаў:

Адзінае, што можна закінуць арганізатарам, – гэта што не адбылося беларускай багаслужбы ў прыгожай царкве ў “Полацку”. Праўда, адбыліся аж два беларускія набажэнствы ў іншых сьвятынях. Апрача гэтага, здзівіла мяне, што адсутнічалі некаторыя мясцовыя беларусы. Але ўсё было сарганізавана і праведзена цудоўна! Думаю, ніхто не шкадаваў, што прыехаў. Наадварот, усе выказвалі захапленне гэтай імпрэзай. На маю думку, Сустрэчы застаюцца вельмі важнай і патрэбнай падзеяй беларускага жыцця ў Амэрыцы, таму іх безумоўна варта працягваць.

Сьвятлана Літвінава:

Атмасфэра на Сустрэчы была амаль сямейная, вельмі цёплая. Вельмі спадабаўся цэнтар “Полацак”, цудоўна расьпісаная царква. Адчувалася, што гэтае месца незвычайнае, як Божая хваля па ім прайшла. Уваходзіш у тую царкву – і нібыта ўзьлятаеш. Было радасна, што людзям спадабаліся мае сьпевы. Пасьля канцэрту многія падыходзілі, дзякавалі, запрашалі ў госьці. А Мікалай Калядка нават запісаў на відэакамеру ўсё мае выступленьні і потым прыслаў мне гатовы фільм, за што я яму бясконца ўдзяч-

іх і прыходзіць да гэтых ідэяў зь цягам часу. Я б не называў гэта настальгіяй. Гэта нешта іншае – бо баліць, баліць за сваякоў, сяброў, прыкра і сорамна, што так мрудна зьмяняецца сьвядомасьць, што людзі ня могуць ці ня хочуць вырвацца з рабства, бо ня бачылі нічога лепшага за нашу сумна славітую “чарку і шкварку” і ім няма з чым параўнаць сваё жыццё. Але ж мы, нават калі ўсе разам тут возьмемся, нічога за іх ня зробім. Тым ня менш, нашае беларускае жыццё тут і дапамога, якую мы можам аказаць адсюль, зьяўляюцца спрыяльнымі і, як паказвае гісторыя, значнымі фактарамі ўплыву. Патрэбныя ці не патрэбныя гэтыя Сустрэчы? Нават так ставіць пытаньне лічу вельмі шкодным. Калі ня будзе цэнтраў “кіпеньня”, арганізатараў, Ікараў, то гэтыя

“На сход, на вялікі сход!”

30 жніўня—1 верасьня 2008 г. у беларускім цэнтры “Полацак”, што ў Стронгсвіле каля Кліўлэнду (штат Агаё), адбылася 28-я Сустрэча беларусаў Паўночнай Амэрыкі. Самую першую Сустрэчу беларусы Канады і Злучаных Штатаў зладзілі больш як паўстагодзьдзя таму, у ліпені 1952-га. У часы, калі шлях на Радзіму быў адрэзаны “жалезнай заслонай”, калі нават ліставаньне рабілася сьмяртэльна небясьпечным для сваякоў, што засталіся ў Беларусі, калі весткі з Бацькаўшчыны даходзілі зь вялікім спазьненьнем або не даходзілі наагул, – у тыя часы такія Сустрэчы былі ці не адзінай магчымасьцю спаткацца з суайчыньнікамі і адчуць сваю супольную прыналежнасьць да далёкай паняволенай Айчыны, за свабоду якой многія зь іх прысягнулі змагацца да канца сваіх дзён. За 56 гадоў сытуацыя зьмянілася кардынальна. Беларусы, якія жывуць сёньня ў Паўночнай Амэрыцы, могуць наведаць Бацькаўшчыну ў любы зручны для іх момант, яны штотдыня размаўляюць з сваякамі па тэлефоне ці праз “Скайп”, а пра падзеі ў Беларусі даведваюцца ў той самы дзень дзякуючы Інтэрнэту. Дый самі беларусы моцна зьмяніліся: для пераважнай большасьці эмігрантаў новай хвалі галоўнай прычынай выезду з Радзімы была ўсё ж эканамічная сытуацыя. (Нязьменным засталася, на жаль, толькі адно – што Беларусі па-ранейшаму бракуе як свабоды, так і беларускасьці.) Як адбіліся новыя рэаліі на Сустрэчах паўночнаамэрыканскіх беларусаў? Сёньняшнія кошты на бэнзын да гатэль ператварылі гэтыя форумy ў далёка ня таннае задавальненьне. Але ці толькі эканамічны спад паўплываў на тое, што колькасць удзельнікаў Сустрэчаў у апошнія гады зьменшылася? (Калі на першую Сустрэчу зьехаліся некалькі сотняў беларускіх канадэйцаў і амэрыканцаў, дык лік удзельнікаў апошняга форуму выглядае больш чым сьціпла – няцэлыя дзьве сотні.) І ці толькі сусьветны крызыс вінаваты ў тым, што некаторыя выканаўцы сёлета адмовіліся выступаць у канцэрце перад суайчыньнікамі іначай, як за грошы (адкуль могуць узяцца тыя грошы, калі Сустрэчы ладзяцца на голым энтузіязме жменькі апантаных самаахвярнікаў?). А калісьці ж меркавалася, што беларусы будуць як на крылах ляцець, каб толькі пабачыцца зь землякамі... Мы вырашылі запытацца ў некаторых канадэйскіх удзельнікаў 28-й Сустрэчы беларусаў Паўночнай Амэрыкі – якія ўражаньні ад сёлетняга спатканьня беларусаў дзвюх краін былі найбольш моцнымі, ці ёсьць сэнс працягваць традыцыю Сустрэчаў з ранейшай пэрыядычнасьцю – штодва гады, і якія зьмены пайшлі б на карысьць гэтым форумам.

Удзельнікі канцэрту (зьлева направа): А. Орса-Рамано, С. Сокалаў-Воюш, С. Літвінава, В. Якімовіч, В. Шаўчэнка, Ю. Жвалікоўскі, браты Сокалавы

ная. Я набыла ў Кліўлэндзе шмат новых сяброў, зь якімі цяпер перапісваюся. А таксама прыемна было спаткацца з старымі сябрамі, напрыклад, з Алай Орса-Рамано, якую я вельмі люблю і якая так гасьцінна арганізавала мой побыт у Кліўлэндзе.

Пётра Мурзёнак:

Такія Сустрэчы – гэта адзіная магчымасьць падтрымліваць беларускі дух у замежжы. Вядома ж, яны могуць адбывацца толькі пры ўмове, калі ўдзельнікі будуць адчуваць у іх унутраную неабходнасьць. Людзей, стомленых на радзіме рознымі “дабраахвотнымі актыўнасьцямі”, вельмі цяжка і ў замежжы арганізаваць на любыя імпрэзы. Сапраўдную патрэбу ў Сустрэчах мае невялікі працэнт беларусаў – менавіта тыя, хто так ці інакш заангажаваны ў актыўнае беларускае жыццё (цэнтры, суполкі, царквы). Таму і зьмяняецца лік удзельнікаў. Але мне падалося, што на апошнія Сустрэчы геаграфія прадстаўніцтва была нават больш шырокай. Тым ня менш, для пераважнай большасьці эмігрантаў зь Беларусі гэтыя Сустрэчы ўвогуле не існуюць, нават калі інфармацыя пра іх і даходзіць да людзей. Амаль усе перасяленцы новай хвалі пераехалі сюды зь Беларусі не дзеля таго, каб змагацца тут за свабоду і дэмакратыю для Радзімы. Хіба нейкая частка зь

Сустрэчы зьнікнуць, нават для тых, хто б на іх хацеў быць. Фармат Сустрэчаў – гэта можа быць нагодай для абмеркаваньня: магчыма было б зьбірацца і раз на чатыры гады, але ж мы згубім традыцыю, пераемнасьць і актыўных людзей таксама. Таму я за Сустрэчы раз на два гады. Хіба дадаць нейкіх конкурсаў, спаборніцтваў было б надэрэнна.

Зіна Гімпелевіч:

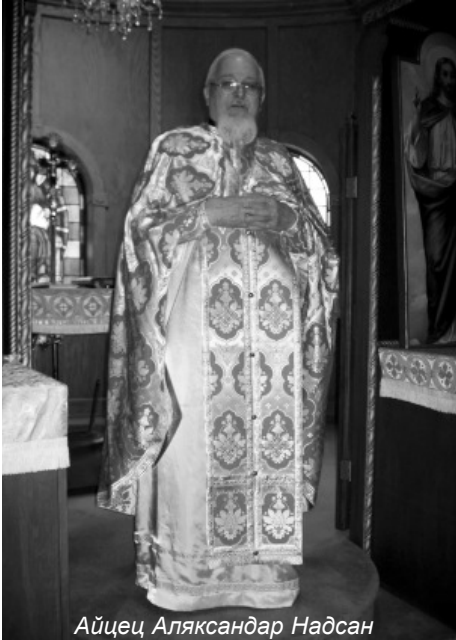
Падабалася, што хаця нас, канадэйскіх беларусаў, было няшмат, але мы ўсіх натхнялі сваім запалам. Дый канцэрт трымаўся большай часткай на беларусах з Канады, што было вельмі прыемна. Добра было, што на “круглых сталах” кожны мог выбраць сабе тэму па душы. Але трошкі кульгала арганізацыя дакладаў. Выступоўцы ўвесь час парушалі расклад, гаварылі шмат (прычым часта паўтараліся), не ўкладаліся ў рэглямэнт, і за гэтым ніхто не сачыў. У выніку на “круглы стол”, які павінна была весці Паўлінка Сурвіла, а я мусіла ёй дапамагаць, не хапіла часу. У залі ўжо пачалі накрываць сталы на банкет, таму нас перасунулі кудысьці ў задні пакойчык пры кухні. Дый там не далі скончыць працу, якую мы плянавалі, бо трэба было пачынаць канцэрт. Між тым, наш “круглы стол” прызначаўся для моладзі, і крыўдна было, што ні паразмаўляць з моладзьдзю мы як сьлед не пась-

пелі, ні пераказаць ім карысную інфармацыю, якую мелі. Але потым пачаўся канцэрт, і ён узяў усім настрой. Другі дзень Сустрэчы наагул быў лепшы за першы. У першы дзень людзі яшчэ зь большага гуртаваліся па дэлегацыях, кожны трымаўся “сваіх”. А на другі дзень пачуцьцё адзінства нарэшце нас усіх аб’яднала. І самае галоўнае – што людзям не хацелася разьяжджацца, гэта было відавочна. Таму Сустрэча безумоўна ўдалася.

Юры Жвалікоўскі:

Уражаньні ад Сустрэчы былі такімі надзвычайнымі і сьветлымі, што яны самі сабой выліліся ў верш. Нават і цяпер, праз паўгоду, калі я ўспамінаю тыя дні, уражаньні ня блякнуць і не драбнеюць... Сур’ёзны сход Адкрытых Добрых

дапамагаць мужу ўва ўсіх справах. Юнак з праманістымі вачыма, які падышоў пасля канцэрту з словамі падзякі і ягоная бабуля, якая расплакалася, калі я сьпявала беларускую песню. Казаньне айца Надсана – на ўсё жыццё запомню вочы і словы гэтага ўнікальнага чалавека. Спадар Пазыняк, які нечакана адкрыўся з новага боку – як актор і разумны дарадца стасоўна манеры выкананьня старадаўніх песняў. Вечарушкі ў бары зь Сержуком Сокалавым-Воюшам і ягонымі сябрамі – сусор’е індывідуальнасьцяў і файервэрк інтэлектаў. Юры Жвалікоўскі, які зь неверагоднымі высылкамі да-

Айцец Аляксандар Надсан

біўся, каб яму зьмянілі маршрут працоўнай паездкі, і які прыехаў на сваім велічэзным грузавіку толькі на адну ноч – каб пабачыцца зь землякамі і ўзяць удзел у канцэрце. Начныя размовы зь сябрамі і адчуваньне, што ты дома, у Беларусі, у сябе на кухні, а ня ў нумары амэрыканскага гатэлю...

Але... усе гэтыя сустрэчы зь цікавымі і надзвычайнымі людзьмі маглі роўным чынам адбыцца, нават калі б мы нефармальна сабраліся ў лесе на пікнік. У Сустрэчы ж напэўна былі і іншыя мэты. І вось тут у мяне ўзьнікаюць пытаньні.

Якой аўдыторыі было адрасаванае абмеркаваньне тэмаў, узнятых на канфэрэнцыі? Калі тым, хто сабраўся на Сустрэчу, – дык гэтыя людзі і так зь большага аднадумцы. Але, на жаль, для пераважнай большасьці беларусаў (як на Радзіме, так і за мяжой) такія каштоўнасьці, як змаганьне за незалежнасьць, волю, за захаваньне нацыянальнай культуры, – пусты гук. Рэзалюцыя апошняй Сустрэчы, на мой погляд, мала чым адрознівалася ад рэзалюцый папярэдніх Сустрэчаў і таму нічога новага не прынесла. Інфармацыя пра Сустрэчу ў Інтэрнэце была мінімальнай – на жаль, гэта вынік таго, што нас так мала, і папросту не хапае людзкіх рэсурсаў, каб апрацаваць і разаслаць матэрыялы. Вось і атрымліваецца, што варымся мы ва ўласным соку...

Ня думаю, што такія Сустрэчы могуць неяк дапамагчы людзям, якія змагаюцца за свабоду там, на Радзіме. У большай ступені ім дапамогуць непасрэдныя звароты беларусаў замежжа да сваіх урадаў, прычым звароты на канкрэтныя тэмы, як гэта было ў апошнім выпадку з Франакам Вячоркам. А нам самім Сустрэчы нясуць у першую чаргу магчымасьць сустрэцца, пасьпяваць песні, пагуляць у валејбол, пабачыць выставу, патанчыць, павесяліцца і папросту паглядзець у вочы землякам. А калі ўжо дадаваць да гэтай праграмы палітычныя абмеркаваньні – то рабіць усё, каб нашыя галасы нейкім чынам былі пачутыя.

Дэлегацыя беларусаў Канады

Вольга ПАТАВА

Змагарныя дарогі Кастуся Акулы

Дзье падзеі сёлетняга лістападу хачаца мне адзначыць як вельмі важныя для многіх беларусаў, што цікавяцца роднай гісторыяй і літаратурай і любяць іх. Гэта – шасцідзясяцігодзьдзе Згуртаваньня беларусаў Канады і 83-я гадавіна з дня нараджэньня пісьменьніка Кастуся Акулы, які памёр у студзені гэтага году.

Дзье гэтыя падзеі непарыўна звязаныя паміж сабой. Бо якраз у лістападзе 1948 году дваццацітрохгадовы канадзкі эмігрант Кастусь Акула разам са сваімі тады яшчэ нешматлікімі сябрамі заснаваў у Таронце Згуртаваньне беларусаў Канады і стаў яго першым старшынём. Гэты малады беларус добра ведаў, чаго ён хоча: найперш – захавань нацыянальнасьці асяродка тут, на чужой зямлі, куды прывялі яго дарогі змаганьня, і служыць Беларусі разам з тымі, хто ўсьведмаляе сябе прыналежным да яе. ЗБК паступова зрабілася ўплывовай арганізацыяй, зь якой сталі лічыцца мясцовыя ўлады. (Сьведчаньнем гэтаму можа служыць такая дэталі: на будынку Гарадзкой управы Таронта (City Hall) у гонар абвешчэньня БНР 25 сакавіка ад 1970 ажно да 2003 году ўздымалі бел-чырвона-белы сьцяг.)

Калі ў 1965-м годзе парафія сьв. Кірылы Тураўскага і Згуртаваньне беларусаў Канады вырашылі стварыць цэнтар адпачынку для беларусаў (сёньня ён носіць назву “Слуцак”), Кастусь Акула ізноў быў адным з завадзатараў гэтага пачынаньня. Сабраўшы грошы, нашыя землякі выкупілі фэрму і будынікі на беразе возера Манітоўвабінг. Гэтыя 212 акраў зямлі сёньня сталі прыгожай мясцінай, дзе расьце лес, квітнее луг, стаяць катэдры, зробленыя працавітымі рукамі людзей, дзяды і прадзедаў якіх былі пераважна сялянамі і любілі зямлю.

У часы, калі ўпала “железная заслона” і можна было нарэшце прыехаць з Канады на Бацькаўшчыну, ахвяраваньнем і клопатам Кастуся паўстала ў

Заслаўі пад Менскам капліца будучай праваслаўнай аўтакефальнай царквы.

Гэтыя акцыі – толькі нямногія з тых шматлікіх грамадзянскіх ініцыятыў і спраў, якія ажыццявіў Аляксандар Качан з Глыбоччыны, сёньня добра вядомы ў Беларусі і за яе межамі як пісьменьнік Кастусь Акула.

Невялікая ратапрынтная кніжачка Міколы Мішчанчука “Літаратура белару-

ская крытыка на працягу апошняга дзесяцігодзьдзя ўзгадвала ня раз, асабліва ў першай палове гэтага дзесяцігодзьдзя, калі мы змаглі азнаёміцца з тым значным духоўным і культурным набыткам, які за доўгія дзесяцігодзьдзі міжвольнага адчужэньня ад роднай зямлі назапасіла эміграцыя. Тут можна ўгадаць перадусім вельмі цікавае дасьледаваньне А. Данільчы-

толькі прыслугачы савецкага рэжыму, штатныя і няштатныя. Яго заклімамі некалі (а менавіта ў “Голасе Радзімы”, №42 за 1966 год), лепшыя і на той, і на гэты час беларускія пісьменьнікі – ягоныя сёньняшнія калегі. Горка і балюча і сёньня чытаць словы, некалі, вядома ж, прадываваныя пісьменьнікам зверху і адрасаваныя ня толькі К. Акулу, але і Ст. Станкевічу, Р. Крушыну, Ю. Віцбічу: “Ня вам і ня вашым хаўрусьнікам гаварыць пра літаратуру, якая сьцьвярджае вялікія ідэі сапраўднай чалавечнасьці, ня вам гаварыць пра волю і справядлівасьць. Прадаўшыся адзін раз, цяжка, відаць, утрымацца, каб не прадацца і другі”. Але як крыўдна, як невыносна цяжка было, думаецца, чытаць іх калісьці самому Кастусю Акулу, які ў той час працаваў рабочым і творы свае пісаў у нешматлікіх вольных хвілінах – вольных і ад вялікай грамадзкай працы, і ад барацьбы з камунізмам, што быў атабарыўся некалі на канадзкой зямлі і які забраў ад беларускага руху многіх старэйшых эмігрантаў.

Але час мяняецца і паціху ставіць усё на свае месцы. Колькі гадоў таму рада Саюзу беларускіх пісьменьнікаў абрала К. Акулу (а таксама В. Кіпеля і Я. Запрудніка) сваімі ганаровымі сябрамі. Кнігі нашых замежных калег выходзяць нават у сёньняшняй Беларусі, хай сабе і не ў дзяржаўных выдавецтвах. У час Інтэрнэту апусьціць перад намі новую жалежную заслону наўрад ці ўдасца, і ідэя незалежнасьці, беларускай вольнасьці і ўласнага шляху паціху прасочваецца ў душы юных беларусаў, якія, у адрозьненьне ад старэйшых, ведаюць імяны тых, каго мы, нацыянальная інтэлігенцыя, зь вялікімі цяжкасьцямі, праз шалёнае супраціўленьне антынацыянальных сілаў, уводзілі ў наш культурна-палітычны кантэкст.

Творчасць Кастуся Акулы сёньня таксама павінна ўвайсьці ў наш культурны і літаратурны кантэкст. Жыцьцё даказала праўду таго, за што яго бязьлітасна цкавалі на Беларусі і што ён разумеў і бясстрашна выводзіў у сваіх творах, а менавіта – што рэжымы Гітлера і Сталіна аднолькава небясьпечныя для чалавечтва. Гэтага ва ўмовах таталітарызму не наважыўся, апроч хіба В. Быкава, сказаць ніводны зь беларускіх пісьменьнікаў. А Кастусь Акула гаварыў і пісаў. І даказваў тое ня толькі сваёй творчасцю, але і ўчынкамі. Перафразуючы вядомае “Но пасарані!”, якое некалі казалі фашызму, можам узгадаць, што пісьменьнік сваім жыцьцём і дзейнасьцю актыўна сьцьвярджаў: “Камунізм ня пройдзе!” – і заўсёды быў актыўным удзельнікам, а шматкроць і арганізатарам акцый супраць камунізму, якія пасляваенным часам нярэдка ладзіліся ў Канадзе. Гэтае перакананьне ён пранёс па дарогах Эўропы, жаўнерам польскай арміі Андэрс праішоўшы па іх ажно да самага, як ён казаў, абцаса бота, якім глядзіцца на мапе сьвету Італія. Вось аб чым думае галоўны герой ягонай трылёгіі “Гараватка” Сымон Спарыш, у якім яскрава бачныя рысы самога аўтара і якому самому давялося жыць ва ўмовах польскай, савецкай ды нямецкай акупацыі, у

Кастусь Акула
1925-2008

скага замежжа”, якая выйшла пад эгідай Міністэрства адукацыі і навукі і Пэдагагічнага ўнівэрсытэту імя Максіма Танка ў 1993 годзе накладам у 200 асобнікаў, і цяпер, праз 15 гадоў, застаецца самым грунтоўным дасьледаваньнем творчасці Кастуся Акулы. А між тым ён ёсьць адным з самых значных пісьменьнікаў беларускага замежжа. Праўда, раманную трылёгію “Гараватка”, як і іншыя ягоныя раманы, белару-

“Шлях да зямлі заповітай” (Героі Янкі Брыля, Кастуся Акулы, Прыма Леўі ў пошуках волі), зьмешчаны ў “Родным слове” ў № 1-1999 г., артыкул “Чужыя ігры” М. Тычыны ў часопісе “Неман” у №10-11 у 1995 г., артыкулы і прадмова У. Арлова да першай надрукаванай у Беларусі кнігі Кастуся Акулы “Змагарныя дарогі”, інтэрвю Л. Пранчака дый іншых, у тым ліку і артыкулы першаадкрывальніцы літаратуры беларускага замежжа Лідзіі Савік. Да таго ж, ніколі не абмінала аўтара ўвагай газэта “Беларус”, дзе рэцэнзаваліся ўсе ягоныя кнігі.

Аднак для пісьменьніка, які ўнёс у нашу літаратуру аб вайне новы, ім самім перажыты досвед беларуса, што між Усходам і Захадам шукае свой, беларускі шлях і, як магутным прэсам, выціснуты са сваёй зямлі, чый першы раман трылёгіі “Гараватка” адзначыў “як бясспрэчную ўдачу пісьменьніка й як значнае дасягненьне беларускай літаратуры” яшчэ ў 1965 годзе вельмі патрабавальны Ст. Станкевіч, чья кніга “Змагарныя дарогі” была прызнаная бэстсэлерам паводле апытаньняў чытачоў “Нашай нівы” ў 1995 годзе. – дык вось, для пісьменьніка такога ўзроўню гэтага вельмі і вельмі мала. Дадамо, што, мабыць, ніводзін зь пісьменьнікаў замежжа не зазнаў праз усе свае гады такога цкаваньня з боку сваёй радзімы, як гэты чалавек, які яшчэ ў маладосьці прысягнуў служыць сваёй Беларусі і слова гэтае трымаў да самай сьмерці. Яго зьдэкліва высьмейвалі, пастаянна аблівалі брудам, шантажавалі родных, што засталіся на Глыбоччыне, – ды ня

Кастусь Акула з аўтаркай артыкула каля будынку Гарадзкой управы Таронта, над якім лунае бел-чырвона-белы сьцяг

час якіх раз за разам сотнямі, тысячамі зьнішчаліся мясцовыя жыхары: “Прыходзілі на памяць нядаўнія балшавіцкія ўчыны ў Бярэзьвечах, дзе ў колішнім манастыры, пераробленым пад турму, людзі пазнаходзілі груды целаў з выразанымі насамі ды языкамі, жаночымі грудзмі, павыколванымі вачыма, павыломванымі пальцамі. Прыгавалася цяжкое жыццё пад савецкай акупацыяй, вывазы ў Сьбір, вечныя нараканьні бацькі. І ў параўнаньнях маладога Сымона абодва акупанты выглядалі

каб прыйсьці на зямлю, дзе яна амаль вывелася і засталася хіба што ў мастацкіх творах. Мы вымушаныя сёньня падтрымліваць нават так званую “трасянку”, бо, паводле некаторых спэцыялістаў мовы, менавіта “трасянка” не дае беларусам канчаткова пазбыцца свае беларушчыны. Але ж гэта шлях ня самы лепшы, шлях, як кажуць, “з гора”. Таму мову Кастуся Акулы, магчыма, некалі стануць вывучаць як жыватворнае жарала сапраўднай беларускасьці – думак, ладу мысленьня, паводзінаў...

Сьвяткаваньне 80-х угодкаў пісьменьніка ў Беларускім грамадзкім цэнтры. Таронта, 2005 г.

аднолькавымі. “Чорт іх ведае, – думаў юнак, – адна нчыстая сіла, а другая яшчэ горшая. Мусіць, каб паставіў на вагу, дык ніводзін не пераважыў бы, абое, як кажуць, рабое”.

Для беларускай літаратуры раманы Кастуся Акулы ёсьць ня толькі мастацкім здабыткам. Яны ўводзяць дзесяцігодзьдзямі заціснутага й адрэзанага ад іншых краін чалавека ў сьвет, які і дасюль падаецца яму даволі экзатычным, нягледзячы на тое, што ўжо нямала беларусаў выяжджае за мяжу рэгулярна ці раз-пораз. Дзеі рамана “Змагарныя дарогі” адбываюцца ў Нэапалі, Барсэлёне, Лёндане, Бэрліне – усюды, дзе быў сам Кастусь Акула. Яго творы сапраўды ў большасьці сваёй аўтабіяграфічныя, ды ўсё ж ягоны герой – гэта па-мастацку абагульненая біяграфія соцень і тысяч маладых беларускіх хлопцаў, якія на шмат якіх дарогах сьвету змагаліся за сваё жыццё, бо захацелі стварыць СВАЮ БЕЛАРУСЬ. Нездарма ў кароткай нататцы пра раман “Змагарныя дарогі”, названай “Паміж Курапатамі і Хатынню”, рэцэнзэнт газэты “Свабоды” С. Лотва трохі задзірыста выказаў нават такую думку, што “паміж безьліччэ бэсэсэраўскіх выданьняў аб Вялікай Айчыннай – гэты твор, падобна, адзіны, які можна ўважаць Беларускаю кнігаю пра II Сусьветную вайну...”

І аўтару, у адрозьненьне ад некаторых нашых калегаў, ня трэба выракацца сваіх уласных твораў, уласных радкоў. Жывучы ў вольным сьвеце, выбраўшы яго, хаця і пратэставала сэрца (цяпер мы добра ведаем пра тыя тысячы магіл, якія “надзейна” схавалі тых, хто паверыў савецкай уладзе), ён пісаў тое, што думаў, у што верыў папраўдзе.

Беларуская крытыка адзначыла і яшчэ адну якасьць твораў Кастуся Акулы – магутны, часам надта бунтарны, але заўсёды нязломны беларускі дух. Ягоны герой у самых цяжкіх абставінах шукае выйсьця і, у рэшце рэшт, знаходзіць яго. Нават выснова, якая пры гэтым робіцца самім аўтарам – “галоўнае захавацца ды ператрываць” – усё роўна пярэчыць таму, як паводзіць сябе герой. Так, ён часта бывае па-сялянску разважлівым, выбірае самую аптымальную мадэль паводзінаў у нялюдзкіх варунках, але пры тым ніколі ня здраджвае любові да Бацькаўшчыны. Яна вышэй за ўсё. І, можа, самая краўная старонка ягоных твораў якраз тыя, дзе гэтая любоў выяўляецца найбольш яскрава – ува ўнутраных маналёгах герояў, у іхнай матывацыі тых ці іншых сваіх учынкаў. Можна адзначыць і тое, што мова аўтара, якую не псавала сучэльная русіфікацыя савецкай Беларусі, нібыта дачакалася свайго часу,

Па ягонай творчасьці будуць аднаўляць і той, амаль невядомы бальшыні беларусаў, шлях, які прайшла нашая эміграцыя. Бо, кажучы словамі рэцэнзэнта трэцяе кнігі рамана ў газэце “Беларус” (№292 –1981 г.) У. Глыбіннага, “само бачанае й перажытае адлюстравалася ў душы, навакі затрымалася ў набалелым сэрцы; гаротныя прыкметы часу, усё перажытае й пабачанае ў жахлівыя часы вайны і ў часе перад ёю моцна заляглі ў памяць і твораць багатую скарбонку. Зь яе адно трэба ўмелай рукою чэрпаць той нявычэрпны матар’ял, каб тварыць мастацкія пэрлы. І трэба сказаць, што Кастусь Акула робіць гэта ашчадна й плённа”.

Згаданая трылёгія – сапраўды найбольш значны твор з Акулавай спадчыны. Яна паказвае падзеі, што адбываюцца ў адной мясьціне, паказвае празь зьбег часу і абставін людзей і іхныя лёсы. Трагедыйнасьць перажытага літаральна ўваходзіць у тканіну ўсіх трох раманаў, якія ўраджаюць маштабнасьцю падзей, а таксама і глыбінёй іх мастацкага асэнсаваньня. Тое, што ў Беларусі “Гараватку” ведаюць у асноўным зь літаратуразнаўчых ды крытычных артыкулаў, моцна зьбядняе агульную панараму нашай літаратуры. Трылёгію складаюць раманы “Дзярлівая птушка”(1965 г.), “Закрываўленае сонца”(1974 г.) і, нарэшце, “Гараватка”(1981 г.), якая дала назву ўсёй трылёгіі. Мне здаецца, што ўсебаковы яе агляд, зроблены нашымі лепшымі крытыкамі і літаратуразнаўцамі, яшчэ наперадзе, як наперадзе і кнігі пра самога Кастуся Акулу, яго жыццё і лёс, пра людзей, зь якімі ён сустракаўся і сябраваў на эміграцыі! Кожны зь іх – асоба, вартая таго, каб пра яго пісаць, бо за кожным лёсам – часам амаль неверагодныя выпрабаваньні, мужнасьць і ахвярнасьць.

Пра гэта думаеш, калі чытаеш апошнюю з выдадзеных у Беларусі ягоных кніг, а менавіта твор “Заўтра ёсьць учора” (пераклад з ангельскай Ірыны Варабей).

Думаеш і пра тое, што ўсе ягоныя кнігі абавязкова прыйдуць да нас, беларусаў. Каб, чытаючы іх, мы глыбей усьведамлялі трагічны шлях нацыі ў мінулым стагодзьдзі (які ўвогуле ўвесь наш больш чым тысячагадовы шлях), ды шукалі ў будучыні свае дарогі, на якіх можна было б нарэшце перадыгнуць ды цалкам адбудаваць беларускі Дом. Той Дом, які ў сэрцы кожнага зь беларускіх пісьменьнікаў, хто спавядае ідэалы дэмакратыі і незалежнасьці. Хто і дасюль ідзе па змагарных дарогах, якімі прайшоў наш старэйшы калега Кастусь Акула.

Юрка АКУЛА

Слова пра бацьку

Мне запомніўся той сонечны вераснёўскі дзень 2007 г., калі я адведаў бацьку ў шпіталі “Таронта Іст Джэнэрал”. Трэба было ўжо сьпяшацца на аўтобус да Манрэалю, дзе я жыву на працягу апошніх 22 гадоў, а я ўсё сядзеў ля яго-нага ложка, спадзеючыся, магчыма, на нейкі цуд. Бацька амаль не крануў вячэры, ён быў вельмі неспакойны, але ні я, ні мэдсёстры не маглі зразумець, што яго трывожыць. Відавочна, ён ужо знаходзіўся ў нейкім сваім уласным сьвеце, закрытым для наведнікаў.

Цяжка было даць веры, што ўсяго два месяцы таму гэта быў зусім іншы чалавек – годны і ўпэўнены ў сабе. Ён даваў мне па-бацькоўску мудрыя парады, і нельга было не захапляцца ягонай сілай духу і беларускім патрыятызмам – рысамі, якія ён заўсёды імкнуўся выхаваць у нас, сваіх дзецях. І вось цяпер хвароба незваротна забірала яго ад нас...

Жонка Кастуся Акулы Надзея з дачушкай Ганулькай.

Беларускі канадзец у першым пакаленьні, мой бацька зрабіў для мяне вельмі шмат. Ён навучыў мяне беларускай мове і выхоўваў у беларускіх традыцыях, спадзеючыся, што маё жыццё будзе лепшым за ягонае.

З прычынаў, аднаму толькі Богу вядомых, найзапаветная мара бацькі –

працягнуць свой род на канадзкой зямлі – ня спраўдзілася на поўніцу. Бацька чатырох дзяцей, ён так і не прычакаў унукаў. Аднак я ўпэўнены, што замест нашчадкаў па крыві ён набыў шмат нашчадкаў па духу, якіх натхнілі і будуць натхняць ягоныя творы. Незадоўга да сваёй сьмерці бацька напісаў да мяне ліст, дзе гаварылася, што ён застанеца жыць у сваіх кнігах і што ягоная родная беларуская мова, на якой ён гаварыў і пісаў, – гэта сьвятая рэч, якую трэба ўсяляк берагчы і захоўваць.

Я хацеў бы выразіць глыбокую ўдзячнасьць сябрам майго бацькі, якія

Пісьменьнік у маладыя гады

Знаёмыя спрабавалі падбадзёрыць мяне, кажучы, што бацька павінен ачуныць – як ачунаў ён два гады таму пасля іншай цяжкай хваробы. Але гісторыі ня суджана было паўтарыцца. Гэтым разам мой бацька – вядомы пісьменьнік, сябра міжнароднага ПЭН-цэнтру, уганараваны мэдалямі вэтэран Другой сусьветнай – ня здолеў перамагчы ў бітве зь сьмерцю. Але ён здабыў трывалае мес-

былі побач зь ім у апошнія гады ягонага жыцця: спадару Руслану Качаткову, спадарыням Марыі Ганько, Вользе Манькоўскай, Надзеі Дробінай і Ірыне Варабей, якая пераклала адзіны напісаны па-ангельску раман бацькі – “Tomorrow is Yesterday” – на беларускую мову. Бяз вашай усебаковай дапамогі, сябры, такі цяжар немагчыма было б вытрываць.

Кастусь Акула быў таленавітым саадаводам і заўсёды ганарыўся, што ягоныя маліны давалі два ўраджаі ў год

ца як у сэрцах беларусаў, так і ў іх гісторыі, дзе ягонае імя будзе стаяць побач зь імёнамі самых славутых нацыянальных пісьменьнікаў.

Як хрысьціянін, я маліўся і малюся, каб мой упарты тата, які так моцна паўплываў на маё жыццё, знайшоў сабе вечны прытулак у нябёсах, дзе, я веру, спачываюць ужо душы маёй маці, майго старэйшага брата і сястры.

Усім сваім сэрцам я веру, што бацька цяпер знаходзіцца ў лепшым сьвеце і што ягоная літаратурная спадчына працягвае служыць і дапамагаць ягоным суайчыннікам, зрабіўшыся адным з наражых камянёў у падмурку беларускай нацыянальнай культуры і самасьведомасьці.

Пераклад з ангельскай В.Кавалёвай

Кастусь АКУЛА**Катаваньне ў клясным пакоі****(Разьдзел з рамана “Заўтра ёсьць учора”)**

Вёска Марыі Каравай, што знаходзілася на ўскрайку вялізнага лесу, блізка да гасьцінца й чыгункі, аказалася асабліва прыступнай для абаіх ваенных сілаў. Па начах сюды прыходзілі чырвоныя партызаны пускаць пад адхон цягнікі ці наладжваць на дарозе засады на нямецкія атрады, а ўдзень зьяўляліся нямецкія карнікі прачэсваць лес і спаганяць помсту на кожным, хто падазраваўся ў дапамозе іхным праціўнікам. Жыхары апынуліся ў стальной пастцы. Кожны селянін жыў на пазычаны час.

Хмурым восеньскім днём Марыя была занята зь дзецьмі ў клясным пакоі. Другая й чацьвертая клясы прыходзілі раніцай, першая й трэцяя – пасля абеду. Мець дзьве клясы адначасова, па васьмь гадзін штодня было нялёгка. Гэта патрабавала поўнай увагі, якую Марыя, што так любіла дзяцей і сваю працу, аддавала бязмерна.

Раптам з грукатам расхінуліся дзьверы. Настаўніца зь дзецьмі замёрлі.

У парозе паўстаў сівы барадаты чалавек у цывільных апранахах, з чыронай зоркай на фуражцы, са злавеснага выгляду аўтаматам на правым плячы. Цёмныя, вузкія, пранізлівыя вочы яўна смакавалі тую няпэўнасьць, што адбілася на перапалоханых маленькіх тварыках. А з-за плечаў выцягвалі шыі яшчэ два: адзін з савінай галавой, другі з маладжавым, як у дзіцяці, тварам.

Марыя, здранцвелая, сядзела на лаве, аловак у ейных дрыжачых руках завіс над сшыткам. Як гошці зайшлі ў пакой, кляса заварушылася: хто заверашчаў, хто скурчыўся на лаве.

– Тихо! Всем тихо! Ведите себя хорошо, и никто ничего вам не сделает! – загадаў той, што з зоркай. Ягоныя вузкія цёмныя вочы, унушальная барада й начальніцкія паводзіны наддалі жаху й прывялі да неадкладнага падпарадкаваньня.

Ён завярнуўся й паглядзеў на сыяну над дзьвярыма. Там пад расьпяцьцем вісеў герб – беларуская Пагоня. Толькі перад гэтым Марыя зьняла партрэт Гітлера адно на ўсялякі выпадак, будзе вось такое здарыцца.

Тут жа загрымела аўтаматная пальба, як барадаты ўсадзіў цэлы заряд у Вялікага Літоўскага Воя на белым кані ў пагоні за ворагам.

Двое другіх стаялі нерухома, але з усьмешкай на вуснах пільна сачылі за дзецьмі й Марыяй, якіх залп аўтамата прывёў у паніку.

– Всем сидеть как сидели! – загадаў барадаты. – Ты, – навёў ён аўтамат на Марыю, – гэта ты тут настаўнічаеш?

Марыя, у шоку ад страху, не магла вымавіць ні слова.

– Гавары, баба! Ну!

– Так, – вымавіла Марыя.

– Гэта ты – Марыя Каравай?

– Так, я.

– Ты што думаеш, я ня ведаю гэтага, сука? – сплюнуў ён.

Дзеці сядзелі нерухома, іхныя вочкі сачылі за кожным рухам гэтага воя з такой страшнай барадой.

– Якая ж ты савецкая жанчына, калі атручваеш маленькіх дзетак гэтай фашыскай дрэньню? – ён ізноў падняў голас на перапужаную Марыю.

Настаўніца пабялела, але прамовіла:

– Я ніколі ня думала, што чытаньне, пісьмо дый арытмэтыка неяк тычацца палітыкі, – і тут жа падумала, ці не сказала зашмат.

– Ты ня думала, га? Хто пытаецца, што ты думала? Вы чулі, хлопцы? Яна ня думала... цьфу! – перадрэжніў ён яе й зарагатаў, і ягоныя таварышы душэўна да яго далучыліся.

Раптам ягоныя вусны сысіснуліся. Маланкава, як кошка да сваёй здабычы, падскочыў ён да Марыі. Тварам упрытык да Марыінага, так што яна адчула агідны смурод самагонкі.

– Гаварыць і думаць, толькі калі я загадаю! Чуеш? – зарычэў ён.

Ён завярнуўся ад Марыі, павольна агледзеў клясу й сказаў:

– Так, дзеці. Ці вы ведаеце, хто мы такія?

Усе маўчалі.

– Ну, гаварыце ж, мы вас ня ўкусім.

– Вы – партызаны, – такі нехта адказаў.

– Цалкам правільна, – сказала злавесная барада з задаволеным тварам. – Цяпер слухайце ўважліва. Зараз вы ўсе пабяжыце дадому хуценька, як толькі ногі панясуць, і скажаце сваім бацькам, каб былі тут зараз жа праз паўгадзіны. Ясна?

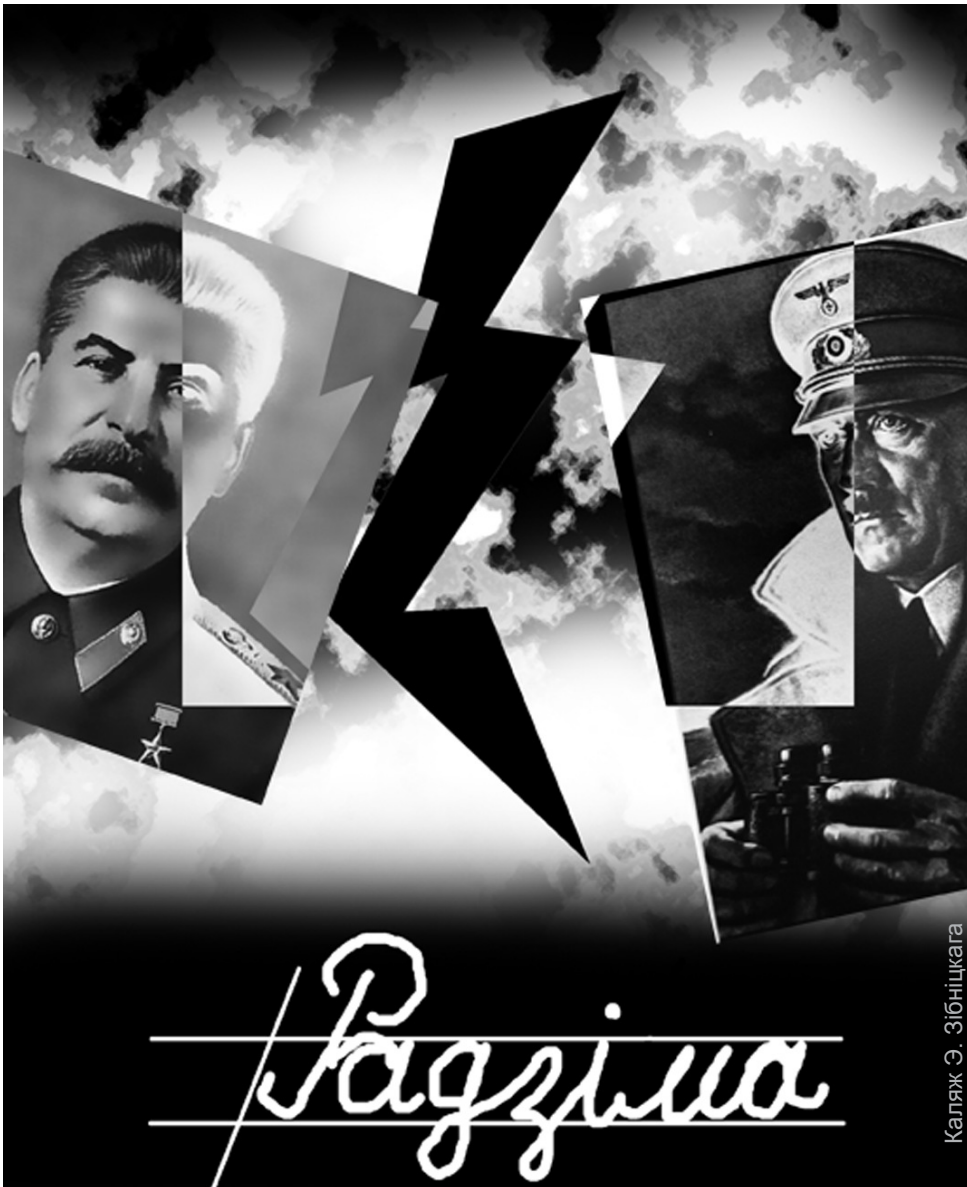
Пачулася мармытаньне ў знак згоды.

Марыя падышла да сыяны й стала, глядзячы зашкляненымі вачыма перад сабой. Партызан зь дзіцячым тварам падаў камандзіру крэсла, дзе той і выцягнуўся выгодна, любуючыся наскамі сваіх замызганных ботаў.

– Павярніся, – загадаў ён так ціха, што Марыя ледзь пачула.

– Цяпер пра адукацыю, – працягнуў ён спакойна й ціха. – Дык і я ж люблю адукацыю, калі яна правільная. Адукацыя павінна быць правільная. Хіба ж так, настаўніца?

Марыя не адказала. Яна йшла па канале, а гэтае стварэньне ўвасабляла сабой пячорнага чалавека, што трымаў

Каляж Э. Зібініцкага

– Чакайце хвілінку. Патлумачце сваім, што гэта загад. Калі каго-небудзь тут ня будзе праз паўгадзіны – будзе мець з намі размову. Зразумела?

Празь дзьве хвіліны кляса была пустая.

– Цяпер ты, – раўкнуў партызан на Марыю, – а ну, здымай гэтага нацыяналістычнага бандыта са сыяны.

Не марудзячы, Марыя ўзяла крэсла й паднялася, каб дацягнуцца да прастрэленай Пагоні. Партызан злосна сплюнуў, ходзячы вакол яе й бессаромна аглядаючы ейнае цела.

– Няблага, га, хлопцы? – падміргнуў ён двум другім. – Іду на заклад, яна яшчэ тая цаца... у ложку. Шкада, што зараз часу ня маем.

Зьбялелая са страху, Марыя зьняла Пагоню, і як толькі яна саступіла з крэсла, барадаты бесцырымонна пляснуў ёй ніжэй сьпіны.

– Ой, далібог, не благая, – згрымасьнічаў ён ізноў пад рогат астатніх двух.

У гэтай злавеснай цішыні Марыіна сэрца калацілася, чаго не выскочыла з грудзей. Праз вакно яна ўбачыла яшчэ ўзброеных партызан. Зразумела, што яны расплянавалі візыты й прынялі меры бясьпекі. Спасьцерагла, што напэўна і ўся вёска абкружаная.

– І выкінь гэта на сьметнік, дзе яму й месца, – загадаў партызан. Марыя тут жа падпарадкавалася.

– Цяпер адыдзі да сыяны. Падайце, хлопцы, мне крэсла.

яе за валасы й пляснуў зьдзічэла па твары, потым зноў торгнуў да сыяны. У Марыіных вачах паплылі каляровыя зоркі, галава закруцілася, з носу пацякла кроў. Яна ледзь утрымалася на нагах.

– Такім чынам, – працягваў барадаты, – спрабуем ізноў: хто твой бацька?

– Я ж вам сказала...

– Арцём! – прашыпеў барадаты, – Дапамажы ёй успомніць. Некалі ж была камсамолкай. Як жа ж яна забылася?

Савіная галава падскочыў да жанчыны й скруціў ёй руку за сьпіну так моцна, што Марыя закрычэла ад болю, скурчыўшыся з агіднай гримасай на скрываўленым твары.

– Слухаем зноў, фашысцкая сука! – закрываў камандзір.

Марыя больш не магла зносіць катаваньня. Трэ было нешта сказаць, каб супакоіць барадатага.

– Мой бацька...

– Ну! Хто ён?

– Таварыш Сталін, – прахрыпела жанчына.

Хватка на ейнай левай руцэ саслабела.

– Сталін табе не таварыш, фашысцкая падла! – загрымеў голас. – Ты ганьбіш вялікага бацьку Сталіна і нашу сацыялістычную радзіму. У Сталіна няма жалю да такіх падонкаў, як ты.

З хуткасьцю пантэры ён накінуўся на жанчыну, калоцячы яе з усяе сілы. Марыя захісталася, хапаючы паветра, і потым згубіла прытомнасьць.

Ачунаўшы, адчула, што ляжыць на падлозе. Усё ейнае цела й твар жудасна балелі. У пакоі было шумна, зьбіраліся жыхары вёскі.

– Давайце варушыцеся! У нас ня цэлы дзень часу! – падганяў іх голас каля дзьвярэй.

Рукі паднялі Марыю з падлогі; мутна яна ўбачыла матчын заплаканы твар, але ў Марыі не было нават сілаў, каб заплакаць. Пакуль Аксінья выцірала кроў з твару дачкі, вяскоўцы моўчкі глядзелі на іх. Тады ўсадзілі яе на пярэднюю лаву.

Мужчына з зоркай прыхінуўся да стала, зыркаючы вачыма па клясным пакоі.

– Жыхары Шулаў. Мая прамова будзе кароткай і лагоднай. Вы бачыце перад сабой настаўніцу вашых дзяцей. Яна пасьмела адмовіцца дапамагаць нам, і нам прыйшло ласкава яе папрасіць.

Ціхі ягоны голас нікога не надурьіў.

– Перш за ўсё, я мушу папярэдзіць вас, што гэта – урок для кожнага. Мы не пацярпім супраціўленьня, але й не пашкодзім тым, хто будзе нам дапамагаць. З заўтрашняга дня вы будзеце выпраўляць дзяцей у школу, як і раней. Я ўпэўнены, іх будуць вучыць правільна. Адзіная розьніца, што яны будуць вучыцца таго, што хоча Савецкая ўлада, і ня будуць больш аб’ектам ні нямецка-фашыстоўскай, ні беларуска-нацыяналістычнай прапаганды. Марыя Каравай добра ведае савецкую праграму, і я ўпэўнены, што яна будзе паслухмянай, як і ўсе вы астатнія. Пытаньні ёсьць?

Стаяла магільная цішыня.

– Я прымаю вашае маўчаньне за згоду. Добра. Ня ўздумайце не пускаць дзяцей у школу. Гэта не дапаможа. Зразумела?

Зноў нікае рэакцыі.

– Ну, раз мы так хуценька вырашылі гэтае важнае пытаньне, перад тым, як закрыць нашае паседжаньне, я хацеў бы нагадаць вам, што мы яшчэ вернемся зусім. Гэта значыць, мы зайсьдзі вакол. Ня ўздумайце дурыць нас. Паседжаньне закрыта.

Тым жа днём, шмат пазьней, як адышлі партызаны, зьявіліся шуц-паліцаі з Гарадка. Яны распытвалі людзей, намагаючыся выцягнуць якую інфармацыю аб партызанскім атрадзе, што ашчасьлівіў іх сваёй візытай ураніцу. Ня шмат яны дазналіся. Людзі былі надта запалоханыя, каб размаўляць. Усе адчувалі сябе заціснутымі ў сталёвую пастку супрацьлеглых сілаў. І выйсьця зь яе не было.

Паліцаі выпілі самагонкі, закусілі яешнай са скваркамі й сышлі на захадзе сонца. Марыя, з апухлым тварам, з выбітымі зубамі, ляжала ўдома ў ложку. Наступнага дня і пару тыдняў потым школа стаяла пустой.

Пераклад з ангельскай
Ірыны ВАРАБЕЙ
Друкуецца з скарачэньнямі

Анталёгія эмігранцкай літаратуры

Ірэна Лойка

Ірэна Лойка нарадзілася ў 1965 г. у вёсцы Верхняе Глыбоцкага раёну. Увесь час да эміграцыі ў Канаду жыла ў Глыбокім. Скончыла БДУ, працавала выхавацелькай у дзіцячым садочку. У Канаду прыехала зь сям’ёй у 2004 г., скончыла “Сэнэка Коледж” па спэцыяльнасьці “дашкольная адукацыя” і працягвае працаваць па прафэсіі. 20-гадовы сын Яўген вучыцца ў гэтым самым коледжы на афіцэра паліцыі, муж Алег працуе інжынэрам. Ірэна піша вершы зь раньняга дзяцінства. Яе творы друкаваліся ў раённых, абласных і рэспубліканскіх газэтах Беларусі.

Дзяцінства ўспамін

Бывай, шчасьлівае і шчырае дзяцінства
З тым незабыўна-радасным сьвятлом!
Мне на цябе ніколі не забыцца
І смутку успамінаў не пазбыцца,
Хоць аддаляесься ты хутка, дзень за днём.

Наўцёкі у дзяцінства! Без аглядкі!
Зіма. Дзядуля дровы пілаваў.
Бабуля ў печы нам пякла аладкі,
На печы коцік шэранькі і гладкі
Свае лагодна песенькі сьпяваў.

Як шмат турботаў напярэдадні Калядаў!
Да ёлкі клеіліся цацкі, ланцугі.
Хваёвы пах. І прадчуваньне сьвятаў.
І на куцьцю дзяліліся аплаткам*,
Нібыта скарбам вельмі дарагім.

Бабуля пра Раство казала казкі,
Як нарадзіўся маленькі Хрыстос...
Шапталі мы малітвы без падказкі,
І што яны пачуты – з Божай ласкі! –
Дзіцячым сэрцам верылі да сьлёз.

Бягу з пагорачка да нашай хаткі.
Каля яе цяпер – бур’ян сьцяной.
Няма ўжо там ні дзедкі і ні бабкі,
І толькі елачкі працягваюць лапкі –
Бы па чарзе вітаюцца са мной.

Беларусі

Абраная, каханая, далёкая,
Чарнобыль скрозь душу тваю прарос...
Мая краіна – маці сінявокая –
Спакон вякоў гаротны несла лёс.

Цябе тапталі капытамі, ботамі,
Зьнішчалі, руйнавалі і клялі, –
Цярпела, ў Бога верыла зь пяшчотаю,
Званіла у царкоўныя званы.

Яшчэ ня скончаны пакуты незьлічоныя:
Каго Бог любіць – больш карае тых.
Ты Госпаду навекі заручоная
Крывёю ўсіх пакутнікаў тваіх.

Зноў золатам крыжы па небу сіяму –
Нібы ў нябёсах тчэцца слукці пас...
Ўсе беларускія сьвятыя з Ёўфрасінняю
Да Бога шчыра моляцца за нас.

Адзіная, любімая, далёкая
Мне грэе сэрца ў чужадальняй старане.
З маленькай хаткі зь нізенькімі вокнамі
Глядзіць штодня, чакаючы мяне.

Каміла КАВАЛЁВА

Калядная казка

Гэтую казку я напісала два гады таму, калі вучылася ў васьмай клясе. Настаўніца дала нам заданьне знайсьці альбо прыдумаць казку пра зіму, і я адразу падумала пра нашыя Каляды. Успомнілася, як аднойчы наш фальклёрны гурт “Яваровы людзі” выступаў з каляднымі сьпевамі ў царкве перад некалькімі сотнямі англамоўных канадэйцаў. Каб гледачам было цікавей слухаць незразумелыя для іх беларускія песьні, сьвятар Юрка Рапецкі распавёў па-ангельску, што такое беларускія Каляды і чаму каляднікі пераапранаюцца ў розных жывёлаў. Наш старадаўні абрад выклікаў тады вялізную цікавасьць у канадэйцаў. І мне захацелася знайсьці ў беларускім фальклёры казку пра Каляды, каб перакласьці яе для сваіх аднаклясьнікаў.

Мы з мамай перагледзелі ўсе зборнікі беларускіх казак, што мелі дома, але, на нашае здзіўленьне, не знайшлі ніводнай менавіта пра Каляды. Гэта выглядала неяк нелягічна: напрыклад, сюжэт пра мядзьведзя, які пасярод зімы паварочваецца на другі бок і прымушае сонца “павярнуцца” на вясну, сам сабой просіцца ў казку. Але ж магло здарыцца й так, што такая казка калісьці існавала, проста яе свечасова не запісалі, і яна была забытая ўсімі! Мне стала цікава – як бы такая казка магла выглядаць? І вось што ў мяне атрымалася...

Даўным-даўно была ў Беларусі вёсачка Ляда, а каля вёскі стаяў непразны лес. Спакон вякоў у тым лесе, у самым гушчары, жыў вялізны мядзьведзь. Мядзьведзь быў ня просты: людзі верылі, што ён быў гаспадаром зімы і вясны. Як толькі мядзьведзь клаўся ў сьпячку, ноч адразу пачынала павялічвацца, а дзень памяншацца, і тады хутка прыходзіла зіма. Толькі адзін раз за ўсю зіму мядзьведзь прачынаўся і паварочваўся на другі бок. Адрозьні дні пачыналі рабіцца даўжэйшымі, ночы – карацейшымі, і неўзабаве надыходзіла вясна.

Аднаго году зіма выдалася асабліва доўгая. Дзень усё памяншаўся, памяншаўся, і нарэшце зьнік зусім. Занепакоіліся вяскоўцы: што калі гаспадар-мядзьведзь памёр ад старасьці, і вясна ня прыйдзе ніколі? У хатах сканчаліся запасы ежы, людзі пачалі галадаць. Тады самы смелы й дужы хлопец, якога звалі Слава, вызваўся пайсьці да наймагутнага чараўніка і запытацца ягонай парады. Маці пачала плакаць, бацька – адгаворваць сына: чараўнік жыў далёка, і паколькі цяпер на зямлі панавала бясконцая ноч, дарога была вельмі небясьпечная.

– Што карысьці заставацца дома, калі мы ўсе празь месяц памрэм ад голаду? – адказаў Слава. – Лепей я паспрабую дайсьці да чараўніка – а раптам ён знойдзе паратунак для ўсіх людзей!

Ці доўга, ці каротка ішоў Слава, пакутуючы ад лютага марозу і адбіваючыся ад драпежных зьвяроў, аж нарэшце знайшоў-такі чараўнікову хату. Даведаўшыся, чаму прыйшоў да яго юнак, чараўнік распаліў агонь і тры дні моўчкі ўзіраўся ў полымя. Потым ён разгарнуў сваю чараўнічую кнігу і сем дзён чытаў яе, часам сьпяваючы нешта на незразумелай мове. Слава ўвесь гэты час ціха сядзеў у куточку, баючыся ўгневаць чараўніка пытаньнямі. Нарэшце чараўнік адклаў кнігу і зьвярнуўся да хлопца:

– Ваш мядзьведзь не памёр, ён здаравей здаровага й пражыве вельмі доўга. Праз агонь я разгледзеў, што яшчэ твае нашчадкі ў сямідзiesiąтым календзі пабачацца зь ім...

– Калі мядзьведзь жывы, чаму ж ніяк ня скончыцца зіма? – усклікнуў Слава.

– Сёлета была вельмі цёплая восень, і другі раз зацьвіла сон-трава, – растлумачыў чараўнік. – Гэтая кветка звычайна цвіце раньняй вясною, калі мядзьведзі яшчэ сьпяць, і таму яны ня ведаюць, што сон-трава для іх вельмі небясьпечная. Бо як зьвесць мядзьведзь хоць адну кветачку сон-травы, ён будзе спаць да сканчэньня сьвету і не прагнецца.

– Няўжо ж ніяк нельга пабудзіць мядзьведзя? – распачна запытаўся Слава.

– Я вычытаў у сваёй кнізе, што пабудзіць мядзьведзя цяжка, але магчыма. Табе трэба будзе знайсьці ягоную бярогу, і з табой абавязкова мусіць ісьці хтосьці ад жывёлаў і хтосьці ад птушак. Хто менавіта – гэта ты павінен вырашыць сам, і не памыліцца з выбарам. А цяпер ідзі, у мяне шмат іншых важных справаў.

Сказаўшы гэта, чараўнік адвярнуўся ад Славы, і хлопец зразумеў, што іншых тлумачэньняў ня будзе.

Дарога дадому была ня менш цяжкай, але Славу здалосся, што ён праляцеў яе як на крылах – так сьпяшаўся ён распавесць людзям, пра што даведаўся ад чараўніка. Уся вёска сабралася на раду. Каго з жывёлаў і птушак абраць? Як не памыліцца? Доўга ўсе спрачаліся, але ні да чаго не дамовіліся – кожны называў іншага зьвера, і ніхто не хацеў пагадзіцца з суседам. Нарэшце ўсе стаміліся і разышліся па хатах спаць. І тады з-за печы выйшаў бусел. (Увосень гэты бусел паламаў крыло і ня змог адляцець у вырай, дык Слава пашкадаваў яго і забраў у хату зімаваць.)

– Ты дапамог мне аднойчы, і я дапамагу табе, – сказаў бусел. – Я пайду з табою ў лес і дапамагу разбудзіць мядзьведзя.

– Дзякуй! – ўрадаваўся Слава. – Але нам яшчэ патрэбны зьвер ці жывёла, а я дагэтуль ня вырашыў, каго ўзяць.

– М-ме! М-мяне! – замекала зь сенцаў каза. – Хіба ты забыўся, як улётку я ўвалілася ў багну, а ты мяне выцягнуў? Цяпер мая чарга дапамагчы табе!

– Дзякуй, козачка! – расчулена сказаў Слава. – Тады ня будзем губляць болей часу – хадзема адразу ж!

(Працяг на стар. 16.)

Малюнак Дамінікі Кавалёвай

*Аплатак – сьвяты хлеб, вельмі тонкі, амаль як папера. (Заўвага аўтара.)

(Працяг са стар. 15.)
І вось дзіва — як толькі яны выйшлі з дому, здалося ім, што й мароз крыху саслаб, і ноч не такая чорная. Яны ішлі сабе ды ішлі, і праз колькі гадзін выйшлі акурат да мядзьеважай бярогі — як быццам нехта паказваў ім слушны шлях.
— Я пайдзю першы, — сказаў Слава.
У бярозе было цёмна, хоць у хованкі гуляй. Слава пачакаў, пакуль вочы трохі прывыкнуць да цемры, і тады разгледзеў мядзьевадзя. І сапраўды — цяжка было не заўважыць вялізнага калматага зьвера, які ляжаў пасярод бярогі і салодка хроп!
— Гэй, мішка, час прачынацца! — гукнуў Слава і патрос мядзьевадзя за лапу. Потым паляпаў па сьпіне. Потым паказытаў мядзьевадзя за нос. Потым яшчэ доўга крычаў, ляпаў, трос, чухаў, казытаў, штурхаў...
Праз тры дні Слава вылез зь пячоры — голодны і сьмяротна стомлены. Ён бязь сіл зваліўся на зямлю і тут жа заснуў.
— Мусяць, цяпер мая чарга ісьці, — сказаў бусел казё і палез у бярогу.

Доўга ён лопаў крыламі, клекатаў, шчыпаў і дзеўб мядзьевадзя — усё марна! Урэшце бусел змарыўся і вылецеў наружу.
Каза, пабачыўшы яго вінаваты выгляд, нават ні пра што не запыталася — адразу накіравалася ў бярогу. Яна ўжо была дужа раззлаваная на гэтага мядзьевадзя, празь якога ўсім столькі гора ды клопату. Трэба ж глядзець, што ты ясі, а ня пхаць у рот усё без разбору!
Таму каза бязь лішніх размоваў падскочыла да мядзьевадзя і з размаху нападдала яму рогамі ў бок. Але тут жа і адскочыла назад — бо мядзьевадзь раптам заварушыўся, нешта замармытаў і перавярнуўся на другі бок! І тут жа захроп ізноў.
— Ну й добра, сьпі сабе далей! — сказала каза. Цяпер ёй было трохі няёмка, што яна так узлавалася на мядзьевадзя. Сказаў жа чараўнік, што мядзьевадзі ня ведаюць, якая небяспечная для іх сон-траву...
Пакуль Слава, бусел і каза дайшлі да вёскі, ужо й сьнег растаў. Выглянула сонца, дзень імкліва пачаў павялічвацца, а за які тыдзень вясковы ўжо аралі палі і садзілі гароды. І быў той год такі ўраджайны, што са-

бранае збожжа і гародніна не зьмяшчаліся ў сьвірнях ды клецях. Хапіла ежы і людзям, і жывёлам, і птушкам. Беларусь была ўратаваная!
Ад таго часу беларусы пачалі сьвяткаваць той зімовы дзень, калі мядзьевадзь паварочваецца на другі бок, а сонца — на вясну. І назвалі гэтае сьвята Каляды — бо менавіта Каля Ляды жыў той вялізны мядзьевадзь-валадар (а можа й цяпер там жыве?).
На Каляды па хатах ходзяць калядоўшчыкі. Яны сьпяваюць песьні, зычаць гаспадарам, каб новы год быў спрыяльны. Некаторыя з каляднікаў апранаюць маскі казы, мядзьевадзя ды бусла. “Каза” скача па хаце, “памірае”, а потым “уваскрасае” — акурат як ніва зімой і вясною. “Мядзьевадзь” рыкае і стараецца спалохаць гаспадароў, а потым паказвае ім розныя штукі. Ну а бусел — бусел толькі й глядзіць, каго дзеўбануць сваёй дзюбай. Мусяць, бусел дагэтуль трохі зайздросьціць казё, што ягоная дзюба аказалася слабейшай за казіныя рогі...

Пераклад з ангельскай і рэдакцыя В.Кавалёвай

аб'явы і паведамленьні

“Winnie-the-Pooh” па-беларуску

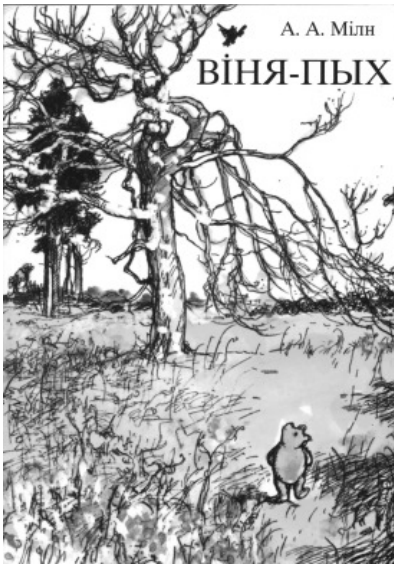
Цяпер вядомы ва ўсім сьвеце герой А.Мілна — “Віня-Пых” — гаворыць з вамі і вашымі дзецьмі на роднай мове. Кніжку пераклаў і выдаў сп. Віталь Воранаў. Вы можаце атрымаць беларускага “Віню-Пыха” па пошце. Для гэтага альбо пералічыце \$15 USD на банкаўскі рахунак выдавецтва “Белы Крумкач”, пазначыўшы ваш паштовы адрас і напісаўшы ў назьве трансакцыі “Winnie-the-Pooh”, альбо дашліце грошы ў заказным лісьце на адрас выдавецтва.

Банкаўскія каардынаты выдавецтва:

Bank sort name is: WBKPPLPPA
The full name: Vital Voranau
Swift code: WBKPPLPP
Name of the bank in Poland: WBK (Wielkopolski Bank Kredytowy)
Account # 75109014500000000045047257

Паштовы адрас выдавецтва:

Vital Voranau
ul. Mikuszyń 7, Czerlejo
62-025 Kostrzyn Wilkp
woj. Wielkopolskie, Poland

Свабода пачынаецца зь непакоры!

16 студзеня 2009 г. у масавы пракат выходзіць фільм “Непакора” (“Defiance”). Дзея кінастужкі, заснаванай на рэальных фактах, адбываецца ў гады Другой сусьветнай вайны на Наваградчыне. Гэта гісторыя пра тое, як беларускія габрэі браты Бельскія, стварыўшы свой партызанскі атрад, вывелі з гэта і ўратавалі ад сьмерці тысячу дзьвеьсьце чалавек.
Знакамітыя беларускія лясы і балоты здымалі за 30 кілямэтраў ад Вільні. Стваральнікі фільма нават не разглядалі варыянт здымаць у Беларусі. Як сказаў аўтар сцэнарыя Клейтан Фроман (Clayton Frohman), “усім вядома, што ў Беларусі кантраляванае грамадзтва”.
У масавых сцэнах кінафільма прыняла ўдзел беларуская моладзь — студэнты Эўрапейскага гуманітарнага ўнівэрсытэту (ад 2005 г. гэтая недзяржаўная беларуская ВНУ дзейнічае ў Вільні). Менавіта яны пераканалі рэжысэра фільма Эдварда Цывіка (Edward Zwick), што ў лесе каля вогнішча партызаны мусяць сьпяваць не расейскага “Чорнага ворана”, а беларускую “Купалінку”.
Адно з галоўных роляў у кінастужцы грае Дэніэл Крэйг (Daniel Craig), сусьветна вядомы з фільмаў пра Джэймса Бонда.
Аб дэманстрацыі фільма ў краінах СНД пакуль нічога не паведамляецца.

Кніга пра беларускую эміграцыю

У пачатку красавіка 2008 г. у сэрыі “Бібліятэка Згуртаваньня беларусаў сьвету “Бацькаўшчына” выйшла кніга Аляксандра Адзінца “Паваенная эміграцыя: скрыжаваньні лёсаў. Зборнік успамінаў”.
У кнізе сабраныя 73 успаміны дзеячоў беларускай дыяспары з усяго сьвету — тых, хто пасяля 1944 г. апынуўся на захад ад свае радзімы.
Ідэя кнігі, паводле словаў аўтара, узьнікла досыць нечакана. «Каталізатарам стаў мой старэйшы сябра Барыс Кіт — першы прадстаўнік ваенна-палітычнай хвалі беларускай эміграцыі, зь якім мне ўдалося навязаць цесны кантакт. — Але тады я ў марах не плянаваў выданьня цэлай кнігі, прысьвечанай эміграцыі. Мэтай было напісаньне газэтнага артыкула. Аднак пасяля той размовы я быў настолькі захоплены, узрушаны й усхваляваны суразмоўцам, што зразумеў: гэта толькі пачатак!».
Аўтар тэлефанаваў у Англію й Канаду, Аўстралію й Аргентыну, Чэхію й Польшчу, па некалькі гадзін размаўляючы з адным суразмоўцам. У выніку за паўтара году былі сабраныя дзясяткі тэкстаў: з ЗША — 30 успамінаў, з Аўстраліі — 12, Вялікабрытаніі — 6, Нямецчыны — 4, Польшчы і Бэльгіі — па 3, Аргентыны, Францыі, Чэхіі, Швэцыі — па 1.

Сярод герояў кнігі Надзея Касмовіч, Барыс Кіт, Міхась Лужынскі, Ганна Мерляк (жонка Кастуся Мерляка), Вітаўт і Вера Рамукі; сьвятар Беларускай народнай царквы, чальцы якой бралі ўдзел у леташнім паходзе на Акрэсьціна, Эмігдзіюш Рыжы; старшыня Рады БНР (1982—1997) Язэп Сажыч, Юры Туронак, Антон Шукелойць. Асобным блёкам зьмешчаныя “Успаміны Барыса Кіта пра вядомых людзей”, дададзены біяграфічны паказьнік іншых дзеячаў эміграцыі, што згадваюцца ў тэкстах.
З Канады на старонкі кнігі трапілі: Уладзімер Бельмач, Віктар Бурдзь, Марыя Ганько, Барыс Кірка, Аляксандар Мяцеліца, Міхась Пашкевіч, Барыс Рагуля, Элеанора Пітушка, Анатоль і Іван Хрэноўскія, а таксама Мікола Буцька, які нядаўна пайшоў ад нас.
Аляксандар Адзінец імкнуўся запісваць ня толькі вядомых дзеячаў, а і малавядомых людзей: шараговых жаўнераў дыяспары. Тых, хто непасрэдна ствараў беларускую Амэрыку, беларускую Аўстралію, беларускую Канаду, Вялікабрытанію, Бэльгію. Іх імёны добра вядомыя там, але мала вядомыя ў Беларусі.

Кніга магла быць значна большай і выйсьці ў двух ці трох тамах. Але на кожную згоду на інтэрвію прыпадала па адной адмове.
«Хапала ўсяго, — згадвае Аляксандар Адзінец, — і мэтадычнага кіданьня слухайкі пасяля аднаго толькі вітаньня па-беларуску, і рэзкіх адмоваў запрасіць мужа (ці жонку) да тэлефона, і абвінавачваньняў у бок аўтара, што ён замалады, дый увогуле «дзе гарантыя, што Адзінец — гэта ня Ваш псеўданім».
У тое зьмешчана больш за дзьве сотні фатаздымкаў, большасьць зь якіх друкуецца ўпершыню.
Зрабіць другую такую кнігу ў найбліжэйшыя дзесяцігодзьдзі наўрад ці ўдасца. Старое пакаленьне эміграцыі імкліва адыходзіць. Так, за час працы над кнігай адышлі ў лепшы сьвет чатыры інтэрвіюэры: Франціш Бартуль, Мікола Латушкін, Янка Раковіч, Барыс Рагуля.
Алег ГАРДЗІЕНКА

Па пытаннях набыцьця кнігі зьвяртайтесь: ЗБС «Бацькаўшчына» zbsb@lingvo.minsk.by, zbsb@tut.by “Кнігі-поштай” www.knihi.net ці да аўтара кнігі adzincets@telegraf.by

На выдавецкі фонд “Беларускага слова” ахвяравалі:

М. Буцька — \$100

М. Ганько — \$100
А. Маркевіч — \$100
Я. Саўко — \$100
Царква сьв. Кірылы Тураўскага — \$100
У. Пралат — \$70
В. Грыцук — \$50
К. Русецкая — \$50
А. Хмуравіч — \$50
З. Гімпелевіч — \$40
Р. Качаткоў — \$40
А. Сільвановіч — \$30
Б. Кірка — \$25
М. Шапароў — \$25
В. Кіпель — \$20 USD
М. Клакоцкі — \$20 USD
Р. Кардонскі — \$20 USD
А. Кузьміцкая — \$20
А. Міцкевіч — \$20
А. Орса-Рамано — \$20 USD
С. Сокалаў-Воюш — \$20 USD
А. Сёмуха — \$20 USD
В. Станкевіч — \$20 USD
І. Сурвілла — \$20
А. Шукелойць — \$20 USD
В. Дворнік — \$10
М. Пачаеў — \$10
С. Пятровіч — \$10

Вялікі дзякуй усім, хто дапамог аднавіць выхад газэты!

Беларускае слова

Газэта Згуртаваньня беларусаў Канады
Выдаецца з 2002 г.

Галоўны рэдактар / Chief Editor
Віялета Кавалёва / Violet Kovaleva

Адказны сакратар / Executive Secretary
Эдуард Зібніцкі / Eduard Zibnitskiy

Дызайн / Design
Яўгенія Шаўчэнка / Evguenia Chevtchenko

Меркаваньні аўтараў могуць не супадаць з пазыцыяй рэдакцыі

Перадрук дазваляецца з спасылкай на “Беларускае слова”

Кантактныя тэлефоны:
416-530-1025
416-503-9527

e-mail: vkovaleva@hotmail.com

Адрас для допісаў:
Bielaruskaje Slova
103 Stephen Dr. Unit 2
Toronto, ON
M8Y 3M8 Canada